

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин
та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

Кваліфікаційна робота магістра

на тему: **«ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК СВІТОВИХ
ТОВАРНИХ РИНКІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ»**

Виконала:
студентка 2 курсу групи УОз-61
спеціальності «Міжнародні економічні
відносини
освітньої програми «Міжнародні
економічні відносини»
другого (магістерського)
рівня вищої освіти

Калашник Д.О.

Керівник: к.е.н., доц. Мірошніченко Т.М.

Рецензент:

Харків – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 292 - «Міжнародні економічні відносини»

Освітня програма - «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин та логістики
Анна ЗАЙЦЕВА

«____» _____ 2025 року

З А В Д А Н Н Я НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Калашник Дар'ї Олегівни

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи «Формування та розвиток світових товарних ринків в умовах глобалізації»

керівник роботи: Мірошниченко Тетяна Миколаївна, к. е. н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від 15.09.2025 року № 4001-5/3271

2. Строк подання студентом роботи 15.11.2025

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

Визначити які існують критерії класифікації світових товарних ринків (за видами товарів, географією, рівнем розвитку; проаналізувати вплив глобалізації на розвиток міжнародної торгівлі та структуру світових товарних потоків; оцінити рівень глобалізації та інтегрованості товарних ринків; проаналізувати структуру міжнародної торгівлі під впливом цифровізації,

регіоналізації та геополітичних чинників; визначити які країни є лідерами за обсягами експорту та імпорту в окремих секторах; оцінити ступінь інтегрованості України у світові ринки; визначити перспективи розвитку світових товарних ринків у середньостроковій і довгостроковій перспективі.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Розділ 1. Теоретико-методичні засади дослідження розвитку світових товарних ринків.
2	Розділ 2. Аналіз сучасних глобалізаційних процесів і розвитку світових товарних ринків.
3	Розділ 3. Перспективи розвитку світових товарних ринків в умовах глобалізації.

5. Дата видачі завдання 25.11.2024

Студент

(підпис)

Калашник Д.О.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Мірошніченко Т.М.
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Розділ 1. Теоретико-методичні засади дослідження розвитку світових товарних ринків.....	9
1.1. Сутність світових товарних ринків та їх класифікація	9
1.2. Вплив глобалізації на трансформацію міжнародної торгівлі та товарних ринків	20
1.3. Методичні підходи до дослідження стану та динаміки світових товарних ринків.....	25
Висновки до першого розділу.....	31
Розділ 2. Аналіз сучасних глобалізаційних процесів і розвитку світових товарних ринків	33
2.1. Аналіз сучасних глобалізаційних процесів у світовій економіці та міжнародній торгівлі	33
2.2. Вплив глобалізації на структуру і функціонування світових товарних ринків	42
2.3. Тенденції розвитку окремих сегментів світових товарних ринків в умовах глобалізації.....	52
Висновки до другого розділу.....	59
Розділ 3. Перспективи розвитку світових товарних ринків в умовах глобалізації.....	61
3.1. Оцінювання рівня глобалізації та інтегрованості світових товарних ринків.....	61
3.2. Перспективні напрями розвитку міжнародної торгівлі та інтеграції України у глобальні товарні ринки.....	65
Висновки до третього розділу.....	71
Висновки.....	73
Список використаних джерел.....	78

ВСТУП

Актуальність даної теми. У сучасних умовах глобалізації світове господарство характеризується поглибленням міжнародної спеціалізації, інтеграцією виробничих і фінансових систем, а також динамічним розвитком міжнародної торгівлі. Формування та розвиток світових товарних ринків стає ключовим чинником забезпечення економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності країн і зміцнення їхніх позицій у глобальному економічному просторі.

Світові товарні ринки перебувають під впливом численних викликів – від структурних змін у міжнародній торгівлі, цифровізації та переходу до зеленої економіки до геополітичної нестабільності, торговельних воєн та порушення глобальних ланцюгів постачання. Ці процеси потребують глибокого аналізу тенденцій розвитку товарних ринків, виявлення закономірностей їх трансформації та визначення ролі країн у новій архітектурі світового господарства.

Особливої актуальності дана тема набуває в умовах посилення конкуренції між розвиненими та країнами, що розвиваються, за доступ до ресурсів, технологій і ринків збуту. Водночас Україна, інтегруючись у світовий економічний простір, зацікавлена у підвищенні ефективності своєї участі у глобальних товарних потоках, диверсифікації експорту та зміцненні позицій на міжнародних ринках.

Проблематика формування та розвитку світових товарних ринків є об'єктом дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних науковців, які аналізували закономірності міжнародної торгівлі, глобалізаційні процеси та трансформацію світового господарства. Серед класиків економічної теорії, чий ідеї стали основою сучасного розуміння світових товарних ринків, варто відзначити А. Сміта, Д. Рікардо, Дж. С. Мілля, Е. Хекшера, Б. Охліна.

Подальший розвиток теоретичних підходів до аналізу товарних ринків пов'язаний із працями представників нової теорії міжнародної торгівлі, зокрема, в роботах П. Кругмана, Е. Хелпмана, К. Ланкастера.

Вагомий внесок у розуміння сучасних процесів глобалізації та трансформації світових ринків зробили Р. Болдуїн, Дж. Бхагваті, Д. Родрік, Дж. Стігліц, Дж. Чевальє, Б. Клейтона, М. Брента.

Суттєвий внесок у розробку теоретичних засад формування світових товарних ринків зробили українські вчені такі як: В. Геєць, А. Філіпенко, Ю. Макогон, О. Білорус, Л. Антонюк.

Серед українських учених, що зробили внесок у дослідження міжнародної та зовнішньої торгівлі, слід відзначити: Крисенка К., Корнієнко О., Антипенко Н., Почерніну Н., Васильківського Д., Олійник О., Бікулова Д., Маркова С., Головань О., Сухарева К., Григорову-Беренду Л. І., Шубу М. В.

Отже, дослідження процесів формування та розвитку світових товарних ринків в умовах глобалізації є надзвичайно важливим для розуміння сучасних тенденцій міжнародної економіки, визначення стратегічних орієнтирів економічної політики держави та забезпечення сталого економічного зростання.

Метою дослідження є теоретичне узагальнення та аналіз процесів формування і розвитку світових товарних ринків в умовах глобалізації.

Для досягнення поставленої мети в роботі були поставлені такі завдання:

- розкрити сутність, структуру та класифікацію світових товарних ринків;
- проаналізувати вплив глобалізації на трансформацію міжнародної торгівлі та товарних ринків;
- визначити методичні підходи до дослідження стану та динаміки світових товарних ринків;

- проаналізувати сучасні глобалізаційні процеси у світовій економіці та міжнародній торгівлі;
- виявити вплив глобалізації на структуру і функціонування світових товарних ринків;
- дослідити тенденції розвитку окремих сегментів світових товарних ринків в умовах глобалізації;
- оцінити рівень глобалізації та інтегрованості світових товарних ринків;
- виявити перспективні напрями розвитку міжнародної торгівлі та інтеграції України у глобальні товарні ринки.

Об’єктом дослідження є процеси формування, функціонування та розвитку світових товарних ринків у системі міжнародних економічних відносин.

Предметом дослідження є сукупність економічних відносин, механізмів, інструментів і тенденцій, що визначають особливості формування та розвитку світових товарних ринків в умовах глобалізації.

В ході роботи було використано такі загальнонаукові методи дослідження як аналіз і синтез, індукція та дедукція, метод узагальнення та абстрагування. Крім цього, дослідження стану та динаміки світових товарних ринків передбачає використання системи взаємопов’язаних методичних підходів, що забезпечують комплексне вивчення процесів формування, функціонування та розвитку міжнародної торгівлі в умовах глобалізації. Методологічну основу становлять загальнонаукові, спеціальні економічні та емпіричні методи дослідження. Зокрема, застосовано системний підхід, який дозволяє розглядати світові товарні ринки як цілісну багаторівневу структуру, що охоплює глобальний, регіональний та національний рівні. Компаративний підхід використано для зіставлення показників розвитку окремих товарних ринків (енергетичного, аграрного, металургійного, технологічного тощо) та визначення відмінностей у структурі експорту й імпорту між країнами.

У роботі застосовано методи економічного аналізу - порівняльний, статистичний, індексний. Вони дали змогу оцінити динаміку обсягів міжнародної торгівлі, структуру світових товарних потоків, зміни частки окремих країн на світових ринках, а також виявити основні тенденції розвитку глобального ринкового середовища. Графічні та табличні методи використано для візуалізації отриманих результатів і відображення змін у структурі світових товарних потоків. Метод узагальнення дозволив виявити ключові закономірності розвитку товарних ринків у контексті глобалізаційних процесів.

Інформаційна база становлять статистичні дані Світової організації торгівлі (СОТ), Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світового банку, Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), ЮНКТАД, а також офіційні звіти Державної служби статистики України та Національного банку України.

Апробація. Особливості та проблем діджиталізації світової торгівлі було висвітлено в тезах XX Всеукраїнської науково-практичної конференції. Публікація містить наукові напрацювання щодо впливу цифрових технологій на конкурентоспроможність національних економік та інтеграцію України у світовий цифровий простір.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків; містить 84 сторінку тексту, 30 рисунків, 4 таблиці. Список використаних джерел містить 85 найменувань літератури.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ СВІТОВИХ ТОВАРНИХ РИНКІВ

1.1. Сутність світових товарних ринків та їх класифікація

XXI століття характеризується значним посиленням взаємозалежності країн у таких сферах, як економіка, соціальне життя, екологія, культура та інші аспекти. Ця зростаюча взаємозалежність і взаємопроникнення отримали назву «глобалізація», що все частіше визначає як актуальний стан, так і напрями розвитку держав сьогодні.

Процес глобалізації не є новим явищем: він зародився значно раніше. Так, сам термін «глобалізація» існує вже понад чотири століття, хоча його популярне використання стало помітним у середині двадцятого століття [1].

Глобалізація є об'єктивним і неминучим процесом, який супроводжував людство протягом всієї його історії. Водночас це соціальне явище, що розгортається через діяльність і взаємовідносини окремих людей, соціальних груп, прошарків суспільства, націй та цивілізацій. Цей процес тісно пов'язаний зі стратегічними цілями та інтересами учасників (рис. 1.1).

Рис. 1.1 Складові глобалізаційних процесів

Джерело: складено автором за матеріалами [2, 5]

Активне дослідження явища глобалізації розпочалося відносно недавно, хоча набуло досить інтенсивного характеру. Нині існує низка основних наукових шкіл, що займаються вивченням цієї проблематики (рис. 1.2).

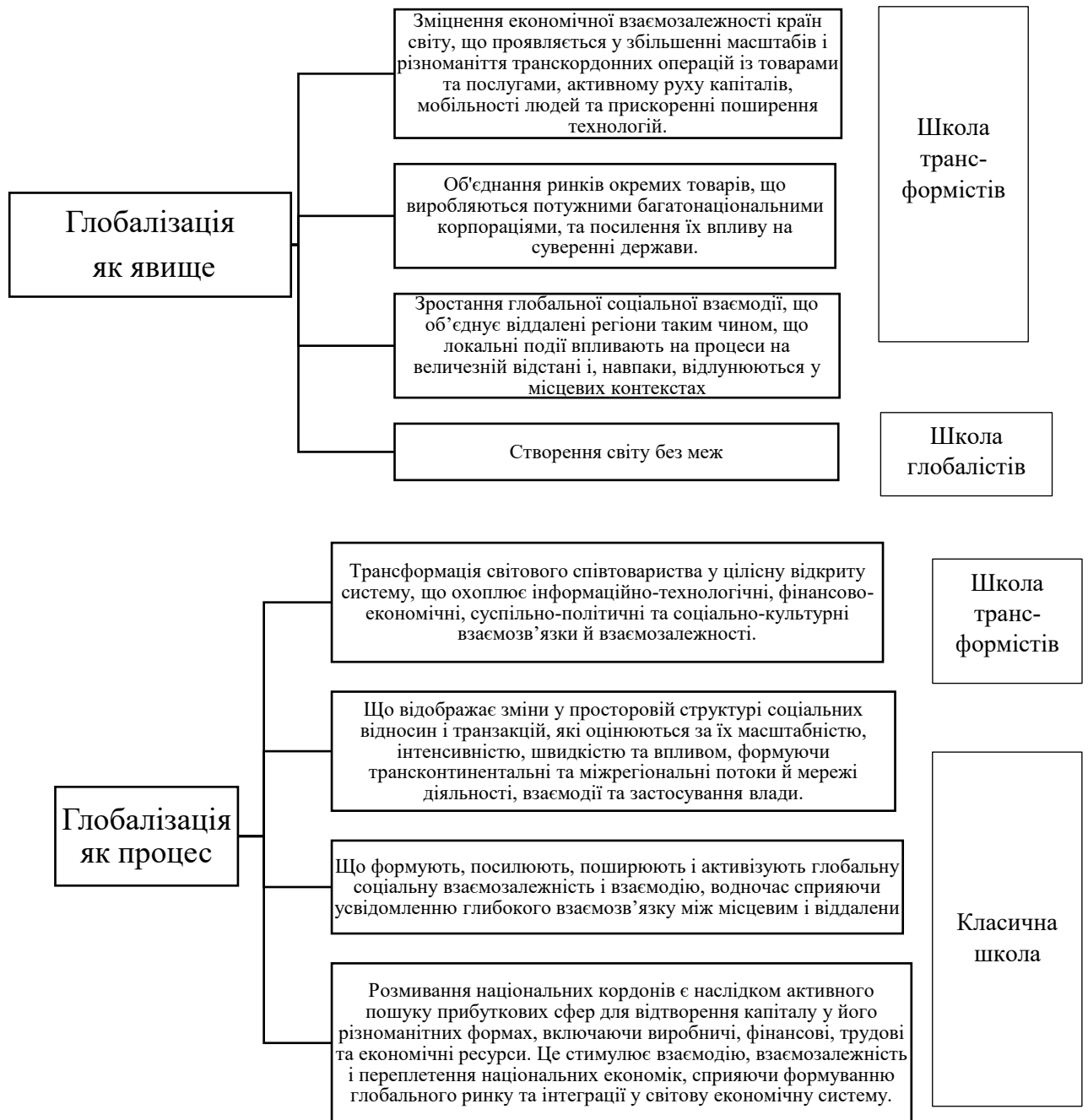

Рис. 1.2 Структуризація підходів до визначення природи глобалізації

Джерело: складено автором за матеріалами [6, 10]

В сучасній економічній енциклопедії глобалізація визначається як динамічний процес обміну товарами, послугами, капіталом і робочою силою, що виходить за межі національних кордонів. Починаючи з 1960-х років XX століття, цей процес набуває форм постійного і неухильно зростаючого переплетення національних економік [7].

Глобалізація проявляється через активне проникнення компаній в економіки інших країн, що відбувається як шляхом експорту, так і через іноземні інвестиції. Ці інвестиції можуть спрямовуватися на створення заводів з виробництва комплектувальних виробів, заснування нових виробничих підприємств або дочірніх компаній для збуту продукції. Такі дії відкривають для компаній додаткові можливості розширення ринків збуту, особливо коли внутрішній ринок країни обмежений за своїми масштабами (рис. 1.3). Таким чином, підприємства зменшують свою залежність від єдиного локального ринку при отриманні прибутків.

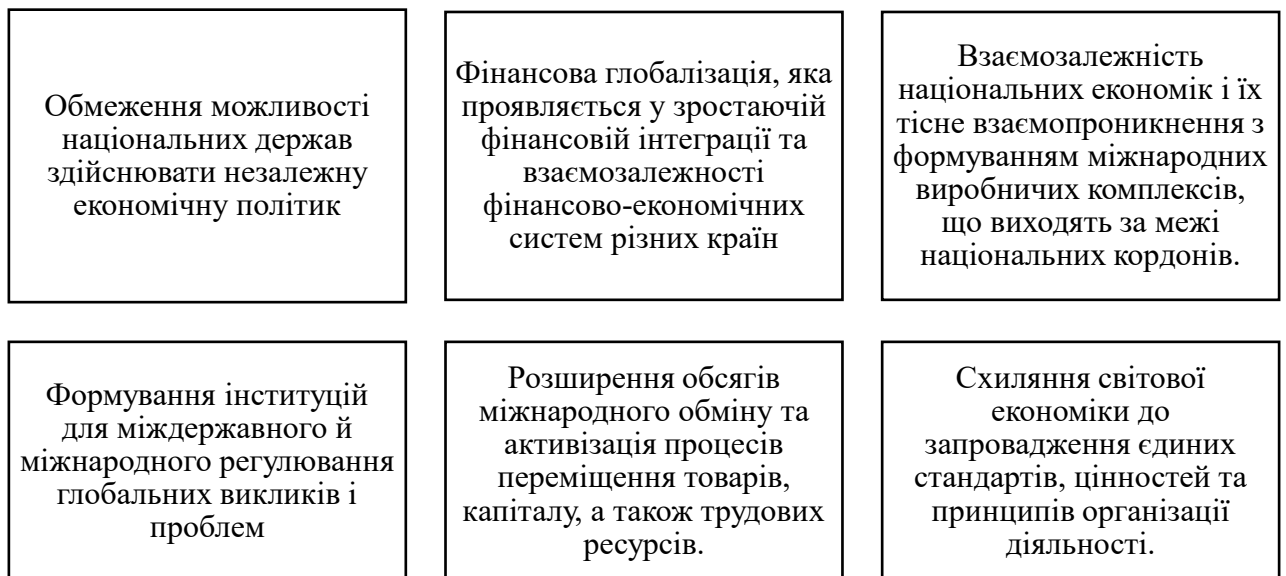

Рис. 1.3 Характерні ознаки глобалізації

Джерело: складено автором за матеріалами [11, 13]

Аналіз глобалізації починається зі сприйняття її як процесу розподілу праці у світовому масштабі, який досяг значного рівня розвитку. Цей процес посилює конкуренцію на товарних ринках завдяки стимулюванню міжнародної торгівлі, чому сприяє політика лібералізації торгівлі.

Важливість глобалізації можна розглядати через призму теореми Столпера-Самюельсона. Згідно з нею, зростання відносної ціни товару сприяє підвищенню вартості того ресурсу, який активно використовується у виробництві, при цьому знижуючи ціну менш інтенсивно задіяного ресурсу. Внаслідок цього виникає потреба у скороченні участі менш продуктивних чинників виробництва. У розвинених країнах це часто стосується малокваліфікованих працівників, особливо в умовах конкуренції з країнами із низьким рівнем доходів. Останні постачають на світовий ринок трудомістку продукцію за нижчими цінами, що впливає на шанс працевлаштування працівників з низькою кваліфікацією в індустріально розвинених державах [14]. Для країн із низькими доходами глобалізація створює можливості для збільшення зайнятості та підвищення реальної заробітної плати.

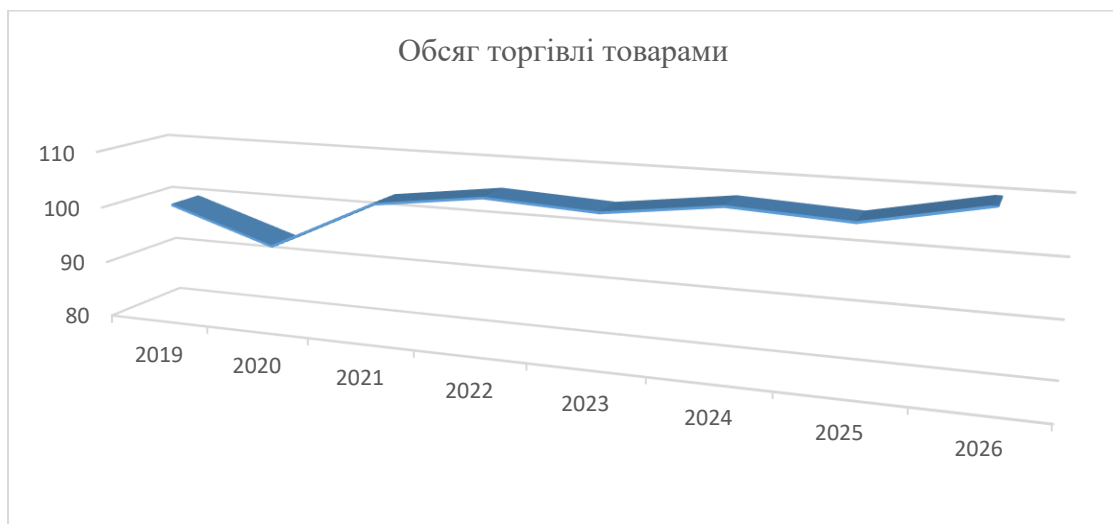

Рис. 1.4 Обсяг торгівлі товарами у світі за 2019-2026 рр.

(дані за 2025 та 2026 роки є прогнозними), %

Джерело: складено автором за матеріалами [15]

Згідно з даними СОТ, протягом останніх тридцяти років темпи росту світової торгівлі значно перевищували темпи виробництва, а потік прямих іноземних інвестицій зростав у 3-4 рази швидше за торгівлю, що забезпечувало суттєве підвищення рівня зайнятості в регіонах із великим обсягом таких інвестицій.

Відповідно до даних рис. 1.4 обсяг світової торгівлі товарами у 2025 році зросте на 0,9%. Це перевищує квітневий прогноз скорочення на -0,2%, але залишається нижчим щодо попередньої оцінки на рівні 2,7%.

Розвиток глобалізації прискорює формування єдиного глобального ринку, контури якого окреслюються в першій чверті ХХІ століття. Основними рушійними силами цього процесу є найбільш розвинені країни світу, які у боротьбі за гегемонію створили потужні інтеграційні об'єднання, наприклад, ЄС та АТЕС.

Цілісні континентальні ринки - європейський, американський та азійсько-тихоокеанський - стають ключовими складовими глобального економічного простору. У боротьбі за місце у цьому процесі беруть участь також країни, що розвиваються, та держави з перехідною економікою.

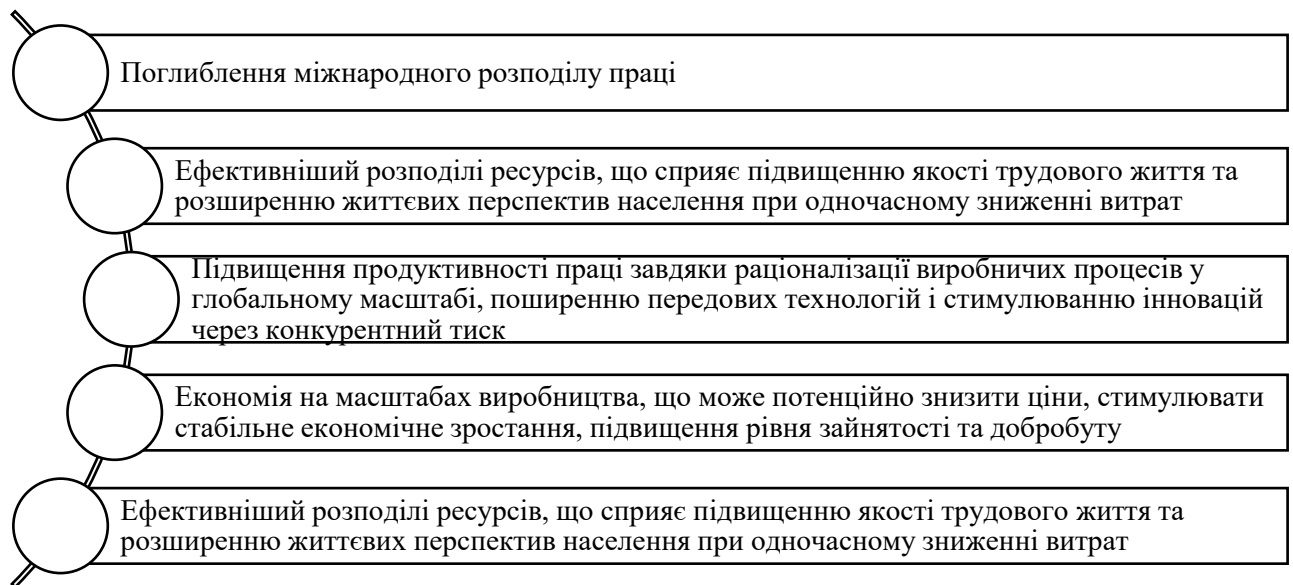

Рис. 1.5 Позитивні сторони глобалізації

Джерело: складено автором за матеріалами [16, 18]

Однак для успішного інтегрування у глобальний ринок ці країни повинні забезпечити високу конкурентоспроможність своїх національних економічних систем, що передбачає розвиток трудового потенціалу і підвищення конкурентоспроможності робочої сили.

Оцінити вплив глобалізації на світові процеси однозначно складно, адже вона має як переваги, так і недоліки (рис. 1.5 та 1.6).

Окрім позитивних сторін наведених на рис. 1.5, глобалізація створює умови для вільного руху капіталів, зростання зарубіжних інвестицій, розвитку інфраструктури і полегшення комунікації між людьми різних країн.

Разом із тим, глобалізація має і низку негативних наслідків, що наглядно відображено на рис. 1.6.

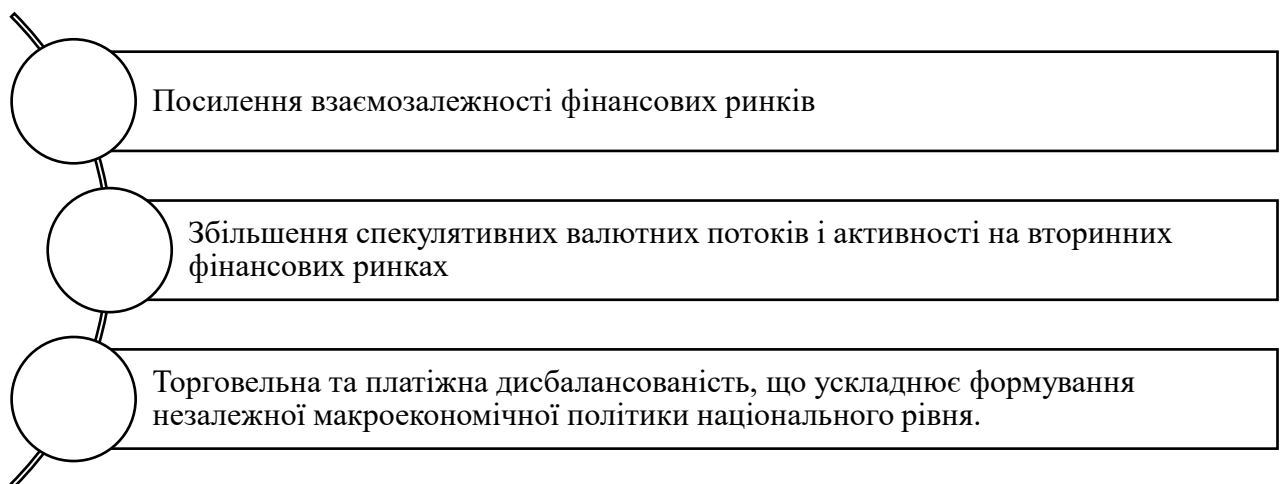

Рис. 1.6 Негативні сторони глобалізації

Джерело: складено автором за матеріалами [16, 17, 18]

Проблеми, наведені на (рис. 1.6), особливо відчутні у сфері праці та соціально-трудоих відносин, де виникають ризики для трудового потенціалу суспільства.

Розкривши суть глобалізації, слід перейти до аналізу її передумов. Визначення цих аспектів тісно пов'язане з періодизацією процесу глобалізації. Спираючись на результати попередніх досліджень та з огляду на новітні відкриття, можна стверджувати, що глобалізація як об'єктивний

процес стирання кордонів у різних сферах суспільного життя належить до нової стадії розвитку людства. Ця стадія бере свій початок у 70-80-х роках ХХ століття. Причина в тому, що попередні соціальні процеси не мали планетарного масштабу. Хоча можна погодитися з тим, що наприкінці ХІХ – початку ХХ століття темпи економічного розвитку міжнародної торгівлі, міграції робочої сили та інших показників навіть перевищували сучасні параметри в кількісному аспекті, їх якісний характер на сьогоднішньому етапі є іншим [19].

Таким чином, доцільно виділити кілька ключових аргументів, що доводять глобалізацію як окрему стадію сучасного соціального розвитку [20-22].

1. Світове співтовариство еволюціонує від дискретного набору взаємопов'язаних держав до єдиної економічної системи. Суверенні країни поступово стають компонентами глобального економічного організму. У порівнянні з періодом після Великих географічних відкриттів, коли світ був поділений на колоніальні імперії, сучасне економічне співтовариство функціонує за принципом взаємозалежності. Після Світових війн розколи змінили свій характер - замість територіальних конфліктів виникла ідеологічна сегментація. До того ж значні площі землі залишалися поза процесами міжнародного розподілу праці.

2. Міжнародні економічні взаємини набувають домінуючого значення над внутрішньодержавними процесами, які змушені адаптуватися до глобальних стандартів, враховуючи вплив регулюючих органів світових організацій. Держави стають неспроможними захищати національні економіки від зовнішніх негативних впливів. На початкових етапах історичного розвитку не існувало потужних міжнародних корпорацій або організацій, що визначали би глобальні економічні й політичні процеси.

3. Сучасний рівень виробничих технологій відкриває можливості для інтенсивних контактів між людьми з різних куточків планети. Тоді як

можливості транспортних засобів попередніх періодів були обмеженими, а телекомунікація практично відсутньою.

З огляду на ці аргументи можна зробити висновок, що попередні цивілізаційні етапи розвитку не мали глобального характеру. Універсалізація суспільних процесів була частковою й охоплювала лише окремі аспекти життєдіяльності людства. Водночас саме вони заклали підґрунтя для розгортання сучасної стадії глобалізації. Глобалізація стала результатом комплексного впливу численних суб'єктивних і об'єктивних факторів, які виникли майже одночасно і охопили всі сфери суспільного життя - економіку, політику, культуру й ідеологію [23, 24].

Передумови глобалізації умовно поділяються на чотири основні блоки, це відображено в (рис. 1.7):

- науково-технологічні;
- соціально-економічні;
- політико-ідеологічні;
- культурні.

До ключових науково-технологічних передумов належать створення та широке використання високошвидкісної комп'ютерної техніки, оптико-волоконних технологій передачі даних, супутникового та мобільного зв'язку, кібернетики, цифрових засобів кодування інформації, нових поколінь телевізійних систем, портативних електронних пристроїв і глобальної мережі Інтернет.

Розвиток науково-технічного прогресу привів до трансформації транспортних систем, засобів зв'язку, а також вплинув на інформаційний та телекомунікаційний сектори. Це стимулювало активну імплементацію технологічних інновацій у виробничі процеси, обмін і розподіл продукції. Така оптимізація призвела до суттєвого зниження собівартості товарів і відкриття нових можливостей для міжнародних переміщень товарів, послуг, капіталів, робочої сили, ідей та інформації. Завдяки цьому більшість

розвинених країн світу перейшли від постіндустріального типу розвитку до інформаційного, що підтверджується стрімким подвоєнням обсягу світової інформації кожні півтора року за останні декілька років.

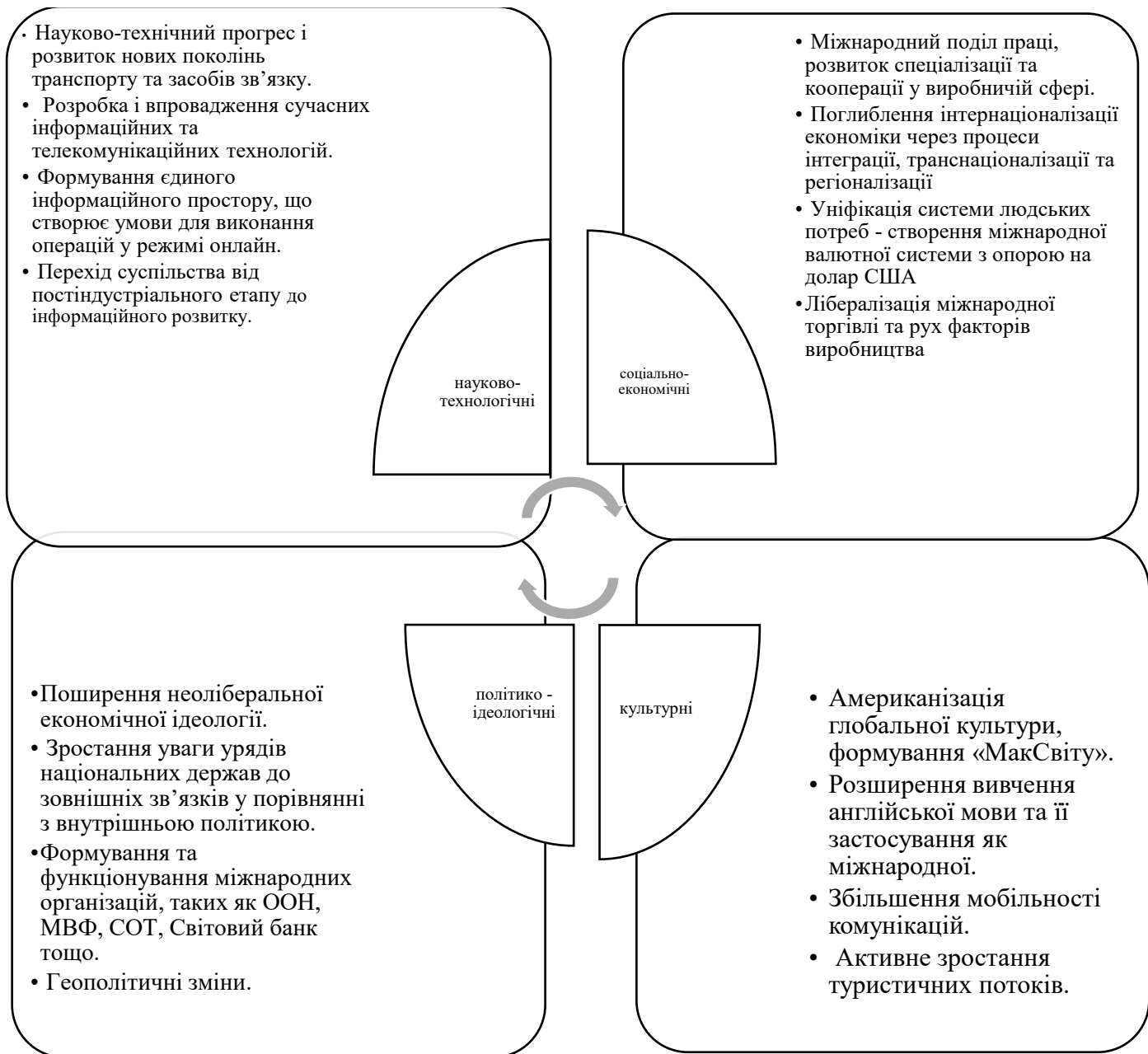

Рис. 1.7 Взаємозалежність чинників, як перед умов виникнення глобалізації

Джерело: складено автором за матеріалами [23, 24]

Науково-технологічні передумови тісно пов'язані із соціально-економічними. Зростання телекомунікацій сприяє посиленню міжнародних зв'язків, що у свою чергу веде до уніфікації потреб людства. Через це продукція, вироблена в одній країні, може користуватися попитом у іншій незалежно від її рівня розвитку.

Водночас потреба підвищення конкурентоспроможності змушує бізнесові структури впроваджувати сучасні технології для зниження собівартості виробництва та покращення якості продукції.

У пошуку доступу до обмежених ресурсів виробники нерідко переносять виробництво в інші країни - це стало можливим завдяки глобалізації. Основними факторами, які сприяли цьому процесу, є міжнародний поділ праці, спеціалізація, кооперація, інтернаціоналізація виробництва, активний розвиток світової торгівлі та концентрація капіталу. Наслідком стало виникнення численних транснаціональних корпорацій наприкінці ХХ століття. Важливою соціально-економічною передумовою глобалізації є також формування нової системи економічних взаємозв'язків після Другої світової війни. Зокрема, це включало прийняття долара як основної валютної одиниці для міжнародних розрахунків і укладення Бреттон-Вудських угод у 1944 році щодо торгівлі, тарифів і економічних зон.

Політико-ідеологічні фактори також відіграють важливу роль у глобалізаційних процесах, адже свобода руху факторів виробництва значною мірою залежить від державної політики. Сьогодні простежується тенденція лібералізації економічного життя: зниження регулювання ринків товарів, послуг і капіталу з боку розвинених країн Півночі. Неолібералізм поступово замінив модерністські концепції, ставши домінуючою ідеологією в розвинених країнах у 1980-1990 роках - саме тоді глобалізаційні процеси набули помітного масштабу та почала формуватися світова взаємозалежність. На основі цієї ідеології експерти Міжнародного валютного фонду та Світового банку розробили «вашингтонський консенсус» - набір

рекомендацій для країн, що розвиваються, і держав із перехідною економікою. Розпад СРСР також вплинув на активізацію глобалізації, хоча його можна розглядати швидше як наслідок неоліберальних тенденцій. Крім того, сьогодні країни отримують кредити від МВФ.

Сукупність згаданих передумов доповнюється вагомим культурним фактором. У процесі постійних контактів між цивілізаціями за всю історію розвитку людства відбувається поступове їх зближення та взаємопроникнення. Діяльність транснаціональних корпорацій і впровадження новітніх телекомунікаційних технологій суттєво впливають на зміни в усталених традиціях, звичаях і світосприйнятті. Завдяки цим чинникам американський спосіб життя зараз набуває широкого поширення.

Культурний аспект також пов'язаний із визнанням англійської мови міжнародною, чому сприяло масове поширення Інтернету. Спочатку мережа використовувалася США для потреб Пентагону і мала лише англійський інтерфейс. Сьогодні англійська є робочою мовою практично всіх міжнародних організацій та основною для публікації наукових праць. Широке вивчення цієї мови в світі відкриває можливості для здобуття освіти в інших країнах та сприяє міжнародному студентському обміну. Водночас уряди прагнуть зберігати національні особливості, які впливають не лише на формування свідомості громадян, але й на розвиток туризму - важливої складової ВВП багатьох країн. Активізація туристичних потоків стала можливою завдяки сучасним транспортним засобам, інформаційним технологіям та іншим ресурсам.

Таким чином, глобалізація значно активізувалася у розвинених країнах. Для гарантування національної безпеки кожної держави, включаючи Україну, важливо враховувати ризики, що виникають у результаті цього процесу глобалізації.

1.2. Вплив глобалізації на трансформацію міжнародної торгівлі та товарних ринків

На сьогодні міжнародна торгівля все більше інтегрується у різні аспекти виробничо-економічної діяльності. Вона відображає і стимулює розвиток глобалізованих виробничих процесів, які стають основою сучасної світової економіки. Основні зміни у сфері виробництва, обігу та фінансів демонструють поглиблення глобалізаційних тенденцій як на мікро-, так і на макроекономічному рівні. Глобалізація є складним і неоднозначним явищем, яке водночас зміцнює партнерства між країнами та посилює їхню конкурентну боротьбу.

Розвиток міжнародного розподілу праці спричиняє появу підприємств, які спеціалізуються на вузькому переліку продукції, зокрема напівфабрикатів, деталей або окремих стадій виробничого циклу. Одночасно це веде до поглиблення інтернаціоналізації виробничих процесів, об'єднання таких вузькоспеціалізованих компаній у масштабні міжнародні промислові комплекси.

Серед ключових факторів, що сприяють розвитку світової торгівлі, варто виділити:

- поглиблення міжнародного розподілу праці та інтернаціоналізації виробництва;
- впровадження досягнень науково-технічного прогресу, які сприяють оновленню капіталу, створенню нових видів продукції, виникненню нових галузей та модернізації традиційних секторів економіки;
- активізацію діяльності транснаціональних корпорацій на світовому ринку;
- лібералізацію міжнародної торгівлі через зниження або скасування тарифних і нетарифних бар'єрів, створення вільних економічних зон та спільних підприємств;

- розвиток економічної інтеграції шляхом створення зон вільної торгівлі, встановлення єдиного тарифу для країн поза економічними блоками, формування спільних ринків та валютно-економічних союзів;
- здобуття політичної незалежності територій, які раніше були частиною колоніальних імперій, а також формування нових індустріальних держав.

Глобалізація сприяла тому, що ведення бізнесу за межами власної держави стало доступним не лише для великих корпорацій зі значними ресурсами, але й для менш масштабних підприємств, оскільки поступово зникають бар'єри для господарської діяльності.

Історичним прикладом впливу глобалізації є шовковий шлях, який пов'язав Китай з Європою. Цей торговий маршрут дозволив країнам обмінюватися продукцією, відкривати нові ринки та навіть сприяв відкриттю нових континентів.

Рис. 1.8 Нові можливості бізнесу в умовах глобалізації

Джерело: складено автором за матеріалами [25, 26]

Однак у той час торгівля була складною справою, а товари - такими як шовк, прянощі чи дорогоцінне каміння - здобувались із великими труднощами і коштували дорого.

Промислова революція стала переломним моментом у процесі глобалізації. Відкинувши застарілі методи виробництва, вона започаткувала еру масового виготовлення товарів. Фабричне виробництво привело до покращення розподілу продукції та її доступності на різних ринках, що своєю чергою спричинило зростання попиту.

Виникло ще більше підприємств, які пропонували як базові товари на кшталт продуктів харчування або ліків, так і престижні товари - ювелірні вироби, модні автомобілі тощо. Таким чином, глобалізація суттєво трансформувала умови ведення бізнесу, а цьому значною мірою сприяли технологічні прориви у сферах комунікації, розподілу та виробничих процесів (рис. 1.8).

Відзначимо, що серед ключових елементів глобалізації виділяють торговельні угоди, транскордонний рух капіталу, міграційні процеси, поширення технологій та передачу інформації. Торговельні угоди стимулюють міжнародну торгівлю і збільшують вільний обіг товарів, капіталу та інформації. У той же час нестабільність у глобальному контексті робить транскордонні потоки капіталу непостійними, змінюючи їх напрямки і структуру, що має неоднозначний вплив на економіку та фінансові системи країн. Міграція працівників також відіграє важливу роль у глобалізації, зокрема через зміни витрат на робочу силу в різних регіонах. Крім того, поширення нових технологій відкриває доступ до сучасних альтернатив у виробництві та інших галузях.

Також, глобалізація спричиняє інтенсифікацію конкуренції серед компаній. Виробники змагаються за економічність продукції, її якість, рівень технологічності виробництва, освоєння цільових ринків і низку інших

аспектів. Ті підприємства, які змогли оптимізувати витрати і забезпечити конкурентоспроможну якість продукції чи послуг, отримують шанси на успіх у глобальній економіці.

Глобалізація сприяє розвитку різних галузей, зокрема приносить переваги країнам, що розвиваються й слаборозвиненим, прискорюючи їхнє економічне зростання. У контексті міжнародного бізнесу її вплив зводиться до зниження торговельних та інвестиційних бар'єрів, що пришвидшує потік товарів і послуг у світовій торгівлі, а також збільшує обсяг прямих іноземних інвестицій.

Більш інтегровані й взаємопов'язані економіки мають низку позитивних наслідків від глобалізації. Це проявляється через те, що нові продукти швидко потрапляють на ринок, часто упродовж року, а компанії отримують можливість розширювати бізнес на світовій арені. Це сприяє створенню позитивної репутації серед споживачів та зміцненню іміджу брендів. Крім того, компанії можуть оцінювати нові джерела ресурсів, впроваджувати інноваційні технології та залучати додаткове фінансування. Завдяки уніфікованим продуктам і стратегіям компанії знижують витрати при виході на глобальний рівень.

Переваги глобалізації охоплюють не лише компанії, а й споживачів та країни загалом. Адже вони отримують доступ до якіснішої продукції за вигідними цінами та можливість порівнювати різні варіанти перед покупкою. Це сприяє формуванню ринкової демократії й позитивно впливає на рівень життя як у країнах, що розвиваються, так і в розвинених.

Таким чином, глобалізація є одним із ключових рушіїв сучасного світу, впливаючи на майбутнє держав і народів. Проте, вона хоча й відкриває значні можливості для бізнесу, супроводжується низкою викликів і недоліків для компаній, які прагнуть розширити свої ринки на глобальному рівні [27].

Перший аспект – це політична стабільність, яка відіграє ключову роль у сприянні прямим іноземним інвестиціям та розвитку підприємницької діяльності. Нестабільна політична ситуація в тій чи іншій країні суттєво знижує потенційний прибуток підприємств.

Другий важливий фактор – це бюрократія. Високий рівень адміністративних бар'єрів може створювати значні труднощі для ефективного ведення господарської діяльності у різних країнах. Наступне – це коливання валютних курсів. Оскільки обмінний курс відображає співвідношення вартості валют різних держав, його нестабільність може перетворитися на серйозну перешкоду для діяльності компанії в іноземному середовищі.

До цього додаються проблеми корупції, яка здатна обмежувати комерційну активність та інвестиційні можливості. У сучасному світі чимало країн захищають свої національні сектори через протекціонізм, що створює додаткові труднощі для глобальних компаній. Нетарифні обмеження, як-от ліцензії на імпорт або митні збори, часто спричиняють затримки в бізнес-процесах.

Існує також проблема промислового піратства, яке завдає шкоди розробці та дослідницьким інвестиціям компаній. Тому фірми повинні отримувати належний правовий захист від урядів для запобігання копіюванню їхньої продукції конкурентами. Крім того, вихід на глобальні ринки супроводжується посиленням конкуренції: компанія стикається із суперниками як на локальному рівні в іноземній країні, так і з великими міжнародними корпораціями.

Управління міжнародним бізнесом також є надзвичайно складним завданням через культурні, традиційні та поведінкові відмінності споживачів. До цього додаються вимоги законодавства щодо прав людини, захисту довкілля та інших аспектів, недотримання яких може завдати значної шкоди

репутації і навіть спричинити крах бізнесу. Помилки в управлінні, пов'язані з цими факторами, часто створюють серйозні фінансові втрати для транснаціональних корпорацій з численними філіалами.

1.3. Методичні підходи до дослідження стану та динаміки світових товарних ринків

Відзначимо, що в умовах глобалізації багато провідних сучасних компаній є інтернаціональними, що дозволяє їм успішно інтегруватися в світову економіку та отримувати значні переваги від такої участі. Це відкриває доступ до рідкісних ресурсів, висококваліфікованих кадрів, додаткових фінансових можливостей тощо.

Для ефективності міжнародної діяльності бізнесу важливо оцінювати рівень його інтеграції в глобальну економічну систему. Таку оцінку можна здійснити за допомогою різних індексів глобалізації. Аналіз цих показників дає змогу коригувати стратегію і тактику компанії, визначати потреби у фінансуванні та окреслювати перспективні напрямки розвитку підприємства.

На (рис. 1.9) наведено послідовність оцінки стану глобалізації.

Рис. 1.9 Етапи оцінювання рівня глобалізації

Джерело: складено автором за матеріалами [26, 27, 29]

Для кількісного аналізу ступеня економічної глобалізації в окремій галузі доцільно застосовувати три основні групи показників: торговельної діяльності, інвестиційної активності та умов доступу до міжнародного ринку.

У свою чергу, для оцінки рівня глобалізації на рівні підприємства необхідно враховувати додаткові показники, які характеризують здатність підприємства до:

- реалізації продукції на зарубіжних ринках;
- залучення персоналу із закордонних країн;
- отримання фінансових ресурсів з-за кордону, включаючи інвестиції, франшизи, лізинг устаткування тощо;
- використання обладнання та матеріалів, виготовлених у інших країнах;
- подолання прихованих бар'єрів у діяльності, таких як закритість суспільства, корупція чи клановість.

Показники торгівельної глобалізації включають дані щодо експорту та імпорту, їх структуру, а також співвідношення частки продукції підприємства в національній торгівлі. Найбільш базовим індикатором є відсоткова частка торгівельних операцій із закордонними контрагентами в загальному обсязі торговельної діяльності організації.

Оцінка цих показників дозволяє визначити орієнтацію підприємства на зовнішніх споживачів, рівень його конкурентоспроможності та комерційну активність. Рівень інтеграції закордонного персоналу, у свою чергу, можна аналізувати через співвідношення кількості працюючих іноземних громадян до загальної чисельності персоналу або ключових працівників підприємства.

У контексті іноземного менеджменту важливо враховувати цінність спеціалістів, адаптуючи методи оцінки до специфіки міжнародного

співробітництва. У таких випадках доцільно застосовувати вагові коефіцієнти для індикаторів, які оцінюють рівень фінансової та інвестиційної глобалізації. Ці індикатори зосереджуються на відкритості підприємства до залучення іноземних інвестицій, її участі у міжнародних фінансових потоках, масштабах фінансування розвитку за кордоном, а також на впливі іноземного капіталу на збільшення обсягів виробництва.

Для визначення чисельного значення таких показників можна використовувати частку коштів, залучених від іноземних інвесторів порівняно з загальним обсягом інвестицій, частку операцій в іноземній валюті, частку рахунків у закордонних банках тощо. Крім того, рівень застосування обладнання, виробленого за кордоном, оцінюється шляхом порівняння кількості такого обладнання з загальною кількістю обладнання на підприємстві. При розрахунках цього показника важливо враховувати як вартість, так і кількість обладнання, що може викликати складності при модернізації або ремонті. Наприклад, коли закордонне обладнання ремонтується деталями місцевого виробництва або навпаки.

Аналізуючи рівень глобалізації підприємства, необхідно враховувати фактори, що можуть стримувати глобалізаційні процеси. До таких належить тарифний захист – співвідношення імпортних тарифів на продукцію країни до відповідних світових показників. Важливим є також рівень гармонізації національних стандартів із міжнародними, який характеризує відповідність продукції вимогам щодо якості, екологічності та безпеки товарів. Водночас слід пам'ятати, що різні міжнародні організації часто застосовують різні стандарти. Наприклад, продукція з генетично модифікованих рослин прийнятна для ринку США чи Китаю, але заборонена на більшості ринків ЄС.

Рис. 1.10 Складові оцінки рівня глобалізації

Джерело: складено автором за матеріалами [27, 28, 29]

До категорії стримувальних чинників варто також включити показники рівня корупції, складності ведення бізнесу та можливість транспортування продукції чи надання послуг за межами країни. Під час розрахунків слід враховувати всі перелічені аспекти як окремий елемент загального рівня глобалізації підприємства.

Підсумовуючи викладене вище, на (рис. 1.10) наведемо основні компоненти необхідні для оцінки глобалізації.

Глобалізація на рівні окремої держави визначається ступенем взаємозв'язку її економіки зі світовою економікою загалом. Хоча глобалізація світового господарства продовжує набирати обертів, не всі країни однаково інтегровані в цей процес. Рівень інтеграції окремої країни до глобальної економіки можна оцінити за такими показниками [9].

1. Співвідношення експорту, імпорту або зовнішньоторговельного обороту (E_x) до внутрішнього валового продукту (ВВП). Індекс глобалізації в цьому випадку визначається за формулою:

$$k_1 = (E_x / \text{ВВП}) * 100\% \quad (1.1)$$

Якщо ($k_1 < 25\%$), це свідчить про низький рівень інтеграції економіки країни до світового господарства. Значення ($25\% < k_1 < 50\%$) вказує на середній рівень глобалізації, а якщо ($k_1 > 50\%$), економіка держави знаходиться на високому рівні інтеграції та значною мірою залежить від світових ринків.

2. Відношення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) до ВВП:

$$k_2 = (\text{ПІІ} / \text{ВВП}) * 100\% \quad (1.2)$$

У випадку, коли ($k_2 < 5\%$), рівень участі країни у міжнародному ринку інвестицій є низьким. Якщо ($5\% < k_2 < 20\%$), це свідчить про середній рівень інтеграції, а значення ($k_2 > 20\%$) вказує на високий рівень залучення країни до глобального ринку капіталу.

Подальшими кроками в даній методиці стануть визначення єдиного показника рівня глобалізації підприємства через аналіз торговельної глобалізації, залучення іноземного персоналу, фінансової та інвестиційної глобалізації, використання закордонного обладнання та прихованих бар'єрів. На заключному етапі дані осереднюються, і виводиться інтегральний індекс глобалізації підприємства. Його остаточний вигляд можна розрахувати після виконання всіх зазначених процедур, а формула виглядає наступним чином:

$$\text{ІТГ} = (R_{\text{тг}} + R_{\text{зіп}} + R_{\text{фі}} + R_o + R_6) / 5, \quad (1.3)$$

де $R_{\text{тг}}$ - показник ступеня торговельної глобалізації,

Рзп - рівень включення іноземного персоналу у виробничий процес,

Рфі - показник фінансової та інвестиційної глобалізації,

Ро - рівень застосування іноземного обладнання,

Рб - індикатор прихованих бар'єрів у процесі глобалізації.

Залучення іноземних працівників можна оцінити за формулою:

$$Рзп = ЧССіг / ЧСС \quad (1.4)$$

де ЧСС - середньоспискова чисельність персоналу;

ЧССіг - середньоспискова чисельність іноземних працівників.

У випадку, якщо всі працівники є громадянами однієї, значення Рзп дорівнює 0.

Інші показники за аналогією визначаються схожим методом.

В таблиці 1.1 представлено визначення найкращого значення індексу глобалізації підприємства.

Таблиця 1.1

Показники рівня глобалізації

Значення рівня	Оцінка рівня
наближається до 0	Підприємство в своїй діяльності обходиться без залучення будь-яких іноземних ресурсів.
Біля 0,5	Підприємство лише частково або не вповні мірі використовую іноземні ресурси, капітал чи персонал.
близьке до 1	Підприємство активно використовує іноземні ресурси, капітал чи персонал.

Таблиця складена автором за матеріалами: [9]

Таким чином, запропонована методика дає змогу визначити рівень глобалізаційних процесів, що дозволяє аналізувати позицію підприємства у світовій економіці. На основі цього показника можна коригувати тактичні та стратегічні напрямки розвитку підприємства. Адже інтеграція у глобальну економіку приносить підприємству значні переваги, відкриваючи широкий спектр можливостей.

Висновки до першого розділу

1. Глобалізація – це об’єктивний, всеохоплюючий процес, що призводить до поступового розмивання та стирання кордонів у різних сферах суспільного життя. Це явище є наслідком прагнення максимально ефективно використовувати продуктивні сили людства. Перші прояви глобалізації стали помітними у трансформації світового співтовариства на відкриту і цілісну систему глобальних взаємозв’язків та взаємозалежностей, особливо в інформаційно-технологічних, фінансово-економічних, суспільно-політичних та соціально-культурних аспектах людського життя. Активна фаза цього процесу почала формуватися у 70-80-х роках ХХ століття, зумовлена впливом комплексу суб’єктивних і об’єктивних факторів, що майже одночасно охопили всі сфери діяльності. З метою якісного аналізу наслідків глобалізації та побудови причинно-наслідкових зв’язків передумови цього процесу було запропоновано поділити на чотири взаємопов’язані блоки: науково-технологічні, соціально-економічні, політико-ідеологічні та культурні. Такий підхід дозволяє ретельно дослідити потенціал, роль і позицію кожної окремої країни в умовах глобалізованого світу. Держави, які беруть активну участь у створенні передумов глобалізації, отримують

найбільші переваги від її наслідків та нерідко спрямовують цей процес у вигідному для себе напрямку.

2. Глобалізація є потужним рушієм розвитку світової економіки, який визначає майбутнє багатьох країн і націй. Вона дозволяє великим корпораціям досягати ефекту масштабу, знижуючи витрати й ціни, що сприяє економічному зростанню і забезпечує більш рівномірний розподіл багатств у глобальному масштабі. У сучасних умовах глобалізації світової економіки рівень соціально-економічного розвитку окремих країн значною мірою залежить від функціонування зовнішньоекономічного сектора. Зростають міжнародні обороти товарів і послуг, прискорюються процеси переміщення фінансів та ресурсів. Свобода міжнародної торгівлі стимулює конкуренцію, що обмежує домінування монополій. Інтенсивна конкуренція з боку іноземних компаній змушує місцевих виробників впроваджувати технології, які забезпечують низькі витрати на створення продукції. Запровадження сучасних технологічних процесів передбачає застосування досягнень науки і техніки, що сприяє підвищенню якості товарів, продуктивності праці та економічного зростання. Міжнародний обмін товарами надає споживачам доступ до ширшого асортименту продукції, а зовнішня торгівля залишається ключовою в системі глобальних економічних взаємозв'язків.

3. Методика оцінювання стану глобалізаційних процесів полягає в аналізі їх динаміки, впливу на економіку, соціальні та культурні аспекти суспільства. Зазвичай вона охоплює кількісну та якісну оцінку ключових факторів, таких як рівень інтеграції національних економік у світову систему, інтенсивність міжнародної торгівлі й інвестицій, розвиток технологій, а також поширення культурних тенденцій. Важливе значення має визначення позитивних і негативних наслідків глобалізації для різних регіонів та сфер діяльності. Для цього використовуються спеціалізовані міжнародні індекси, статистичні показники та моделі прогнозування, які допомагають

сформувати повну картину стану цих процесів і розробити рекомендації для їх оптимізації.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ І РОЗВИТКУ СВІТОВИХ ТОВАРНИХ РИНКІВ

2.1. Аналіз сучасних глобалізаційних процесів у світовій економіці та міжнародній торгівлі

Глобалізація означає посилення взаємодії між країнами, яке призводить до зростаючої взаємопов'язаності ринків, розширення масштабів світової торгівлі, руху валют, капіталу, технологій, інформації та інших ресурсів. Вона є вищим етапом інтернаціоналізації, де передбачається гармонійне узгодження інтересів як розвинених країн, так і тих, що розвиваються, багатих і бідних держав, а також сталий розвиток глобальної системи в цілому, що включає баланс між людством і природним середовищем.

Однак глобалізація має не лише економічний вимір. Вона охоплює екологічні, етнічні, політичні, міжнародні та інші аспекти. Також зміст глобалізації формується з різноманітних процесів - за їх походженням, сферами впливу, проявами та наслідками - що дозволяє окреслити глобалізацію як складну та водночас суперечливу систему взаємовідносин.

Глобалізація стала ключовою властивістю сучасної світової системи та однією з найбільш впливових сил, які спричиняють взаємозалежність виробництва й фінансів національних економік, пришвидшуючи цей процес через зростання кількості укладених торговельних угод.

Глобалізація охоплює всі регіони та сектори світового господарства, змінюючи баланс між зовнішніми і внутрішніми чинниками розвитку національних економік.

Жодна країна або економіка, незалежно від її розмірів чи рівня розвитку (великі, середні чи малі; розвинені, зростаючі чи перехідні), вже не може бути самодостатньою з огляду на наявні ресурси, технології та потребу в капіталі. Водночас жодна держава не здатна ефективно планувати і

реалізовувати економічну стратегію без урахування пріоритетів і поведінкових норм ключових учасників глобального ринку.

На (рис. 2.1) наведено ключові сфери світової економіки, на які найбільше впливає глобалізація.

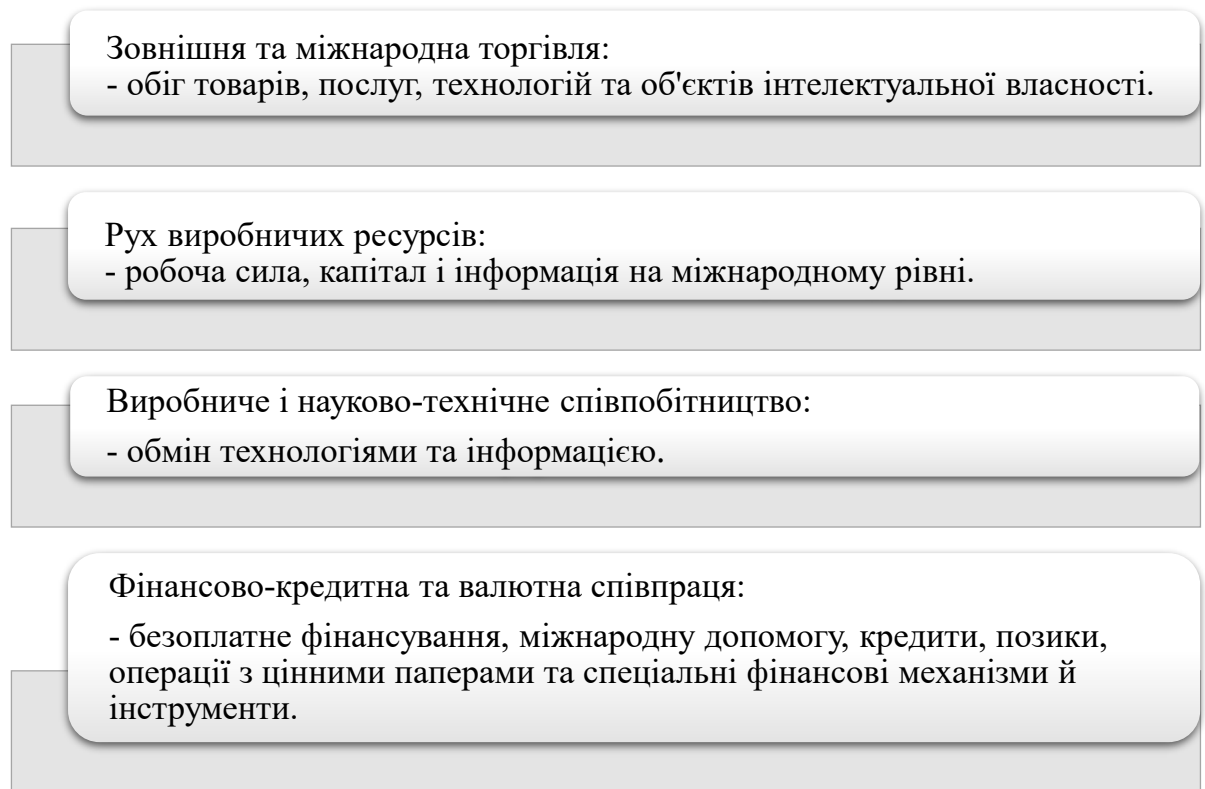

Рис. 2.1. Сфери економіки, що найбільше залежні від глобалізаційних процесів

Джерело: складено автором за матеріалами [9]

На початку нинішнього тисячоліття світ еволюціонував у глобальну економічну систему, де сформувався всесвітній господарський механізм, базовими складовими якого стали окремі національні економіки.

Сьогодні суспільство живе в епоху змін, які ведуть до глобальної інтеграції, що значною мірою викликане впровадженням наукомістких технологій та створенням світової інфраструктури.

Одним з показників, який відображає рівень глобалізації, є Індекс глобалізації, котрий вимірює економічні, соціальні та політичні аспекти глобалізації.

На (рис. 2.2) наведено динаміку індексу глобалізації у світі за 1970-2022 рр.

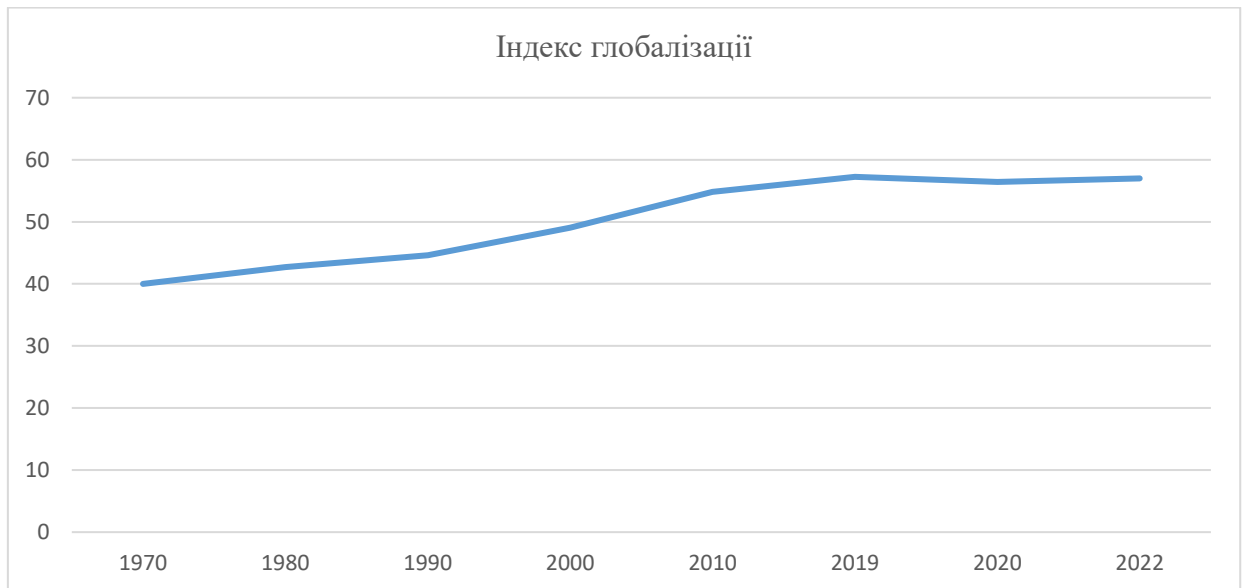

Рис. 2.1 Динаміка індексу глобалізації у світі за 1970-2022 рр.

Джерело: складено автором за матеріалами [30]

З даного рисунку видно, що світові взаємозалежності поступово відновлюються, про що свідчать дані Індексу глобалізації за 2022 рік. Так, глобалізація знову наближається до докризового рівня. У 2019 році Індекс глобалізації склав 57,25, а у 2022 – 57,01. Особливу роль у цьому процесі відіграла економічна глобалізація, тоді як соціальні та політичні аспекти все ще зазнають впливу наслідків пандемії.

Відзначимо, що ще до початку пандемії COVID-19 на початку 2020 року темпи глобалізації вже демонстрували ознаки уповільнення. Те, що раніше було пульсом епохи стрімкого зросту міжнародної торгівлі та транскордонних економічних транзакцій, поступово трансформувалося у період стагнації експортно-імпоротної активності.

Серед найбільш глобалізованих країн лідирують Швейцарія, за ними слідує Бельгія та Нідерланди (рис. 2.3).

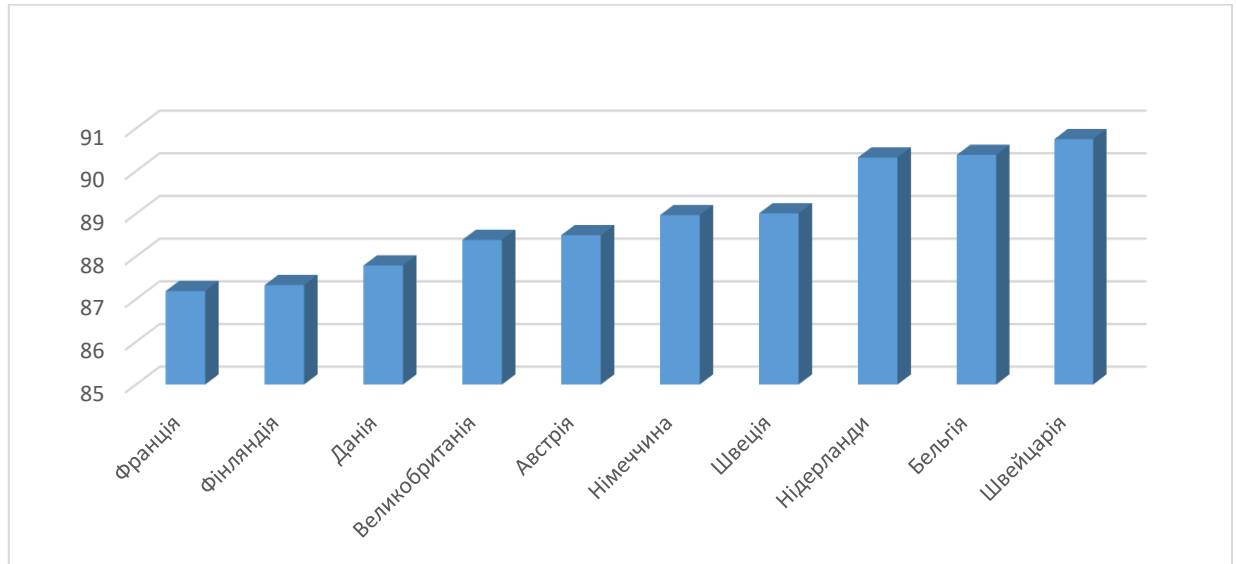

Рис. 2.3. Рейтинг деяких країн світу за Індексом глобалізації у 2022 р.

Джерело: складено автором за матеріалами [30]

Зауважимо, що нині світ «переживає» перехід від «гіперглобалізації» до «уповільненої глобалізації» набув чіткого прояву у післякризовий період після світової фінансової кризи 2008 року (рис. 2.1). Ця криза посіяла глибокий скептицизм стосовно глобалізації та стимулювала пошуки нових моделей міжнародної торгівлі, зокрема через розвиток глобальних ланцюгів створення вартості.

Торговельна напруга між Китаєм і Сполученими Штатами, двома ключовими учасниками глобальних ціннісних корпорацій, лише посилила ці зміни, оскільки обидві сторони вводили тарифи у спробах повернути виробничі робочі місця. До 2019 року цей конфлікт досяг критичної точки, створюючи ризик значного падіння експорту на глобальному рівні (рис. 2.4).

DAVAX – внутрішня додана вартість, безпосередньо поглинена імпортером;

FVA – іноземна додана вартість;

PDC – чистий подвійний рахунок;

REF – внутрішня додана вартість, відправлена імпортеру, потім реекспортована та зрештою поглинена назад експортером;

REX – внутрішня додана вартість, відправлена імпортеру, потім реекспортована та зрештою поглинена за кордоном.

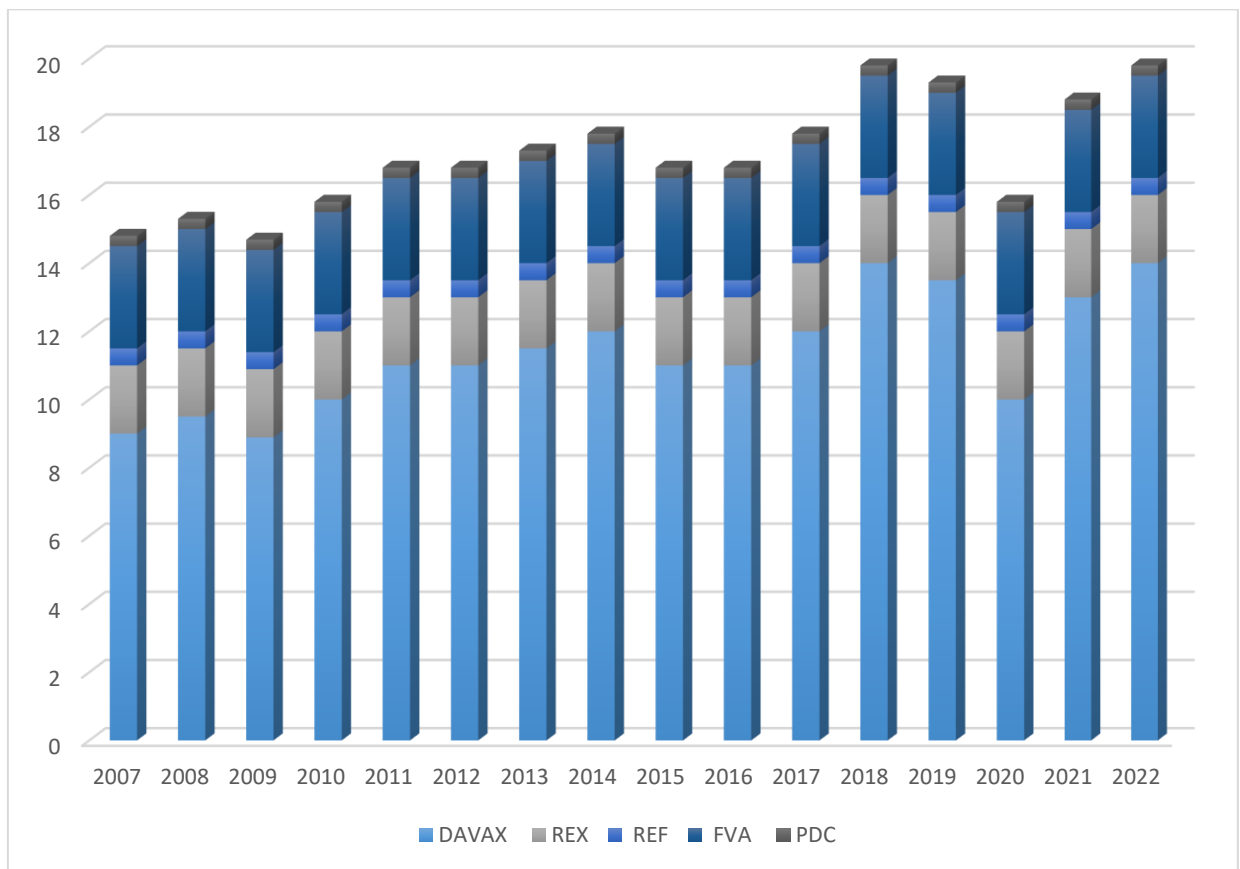

Рис. 2.4. Розподіл світового експорту, 2007-2022

Джерело: складено автором за матеріалами [31]

На рис. 2.4 видно, що валовий експорт за період з 2007 по 2008 рік зріс приблизно з 16 до 18 трильйонів доларів. У той час основну частину експорту складала внутрішня додана вартість (DAVAX), яка безпосередньо поглиналася імпортером, і становила понад 50% загальної вартості. Натомість іноземна додана вартість (ІДВ) займала близько 25%.

Однак у 2009 році глобальний експорт скоротився приблизно на 20%. На цьому фоні частка DAVAX збільшилася на 3,805 процентних пункти. Водночас зменшилися частки інших компонентів: іноземної доданої вартості (FVA) на 2,338 процентних пункти, внутрішньої доданої вартості, яка реекспортувалася та поглиналася за кордоном (REX), на 1,155 процентних пункти, а також доданої вартості, яка після реекспорту поверталась до країни експортера (REF), на 0,114 процентних пункти.

Після кризи 2008 року світова торгівля поступово почала відновлюватися, а вже у 2011 році перевищила докризові показники в номінальному вираженні. До того ж частки всіх компонентів доданої вартості стали більш стабільними і передбачуваними.

11 березня 2020 року Всесвітня організація охорони здоров'я офіційно оголосила пандемію, оскільки вірус COVID-19 стрімко охоплював різні регіони світу. Це призвело до безпрецедентних змін в економічній і соціальній діяльності, всі зусилля було спрямовано на стримання масштабів і темпів передачі інфекції.

У багатьох країнах були запроваджені жорсткі обмеження мобільності: локдауни, карантин, комендантські години та регулювання подорожей. Такі заходи серйозно вплинули на ключові сектори обслуговування, включаючи розваги, дозвілля та туризм. Багато підприємств, які були класифіковані як «несуттєві», змушені були припинити діяльність, тоді як інші могли працювати лише в умовах значних обмежень.

Галузі, які не зазнавали таких суворих обмежень, як інші, все одно зіткнулися зі своїми специфічними викликами. Приміром, індекс менеджерів із закупівель щодо термінів доставки постачальників у виробничій сфері продемонстрував зниження з 49,4 у січні 2020 року до 37,7 у квітні того ж року, що вказує на подовження термінів виконання замовлень та обмеження потужностей через дефіцит проміжних товарів, нестачу робочої сили і затримки в транспорті [31].

Судноплавство та дистрибуція, як ключові компоненти міжнародної логістики, відіграють основну роль у функціонуванні ланцюгів постачання. На початку пандемії ці сектори були змушені скоротити потужності через падіння попиту. Згодом відбулося стрімке збільшення попиту на логістичні послуги, яке було стимульоване національними підтримувальними програмами і зростанням споживання товарів для дому та електроніки. Такий сплеск створив дисбаланс, що спричинив перевантаження портів і рекордне зростання контейнерних фрахтових ставок [31].

Пандемія також загострила занепокоєння щодо ризиків і невизначеностей глобальних цінових ланцюгів, які вже існували навіть у відсутності потрясінь. Численні кризи з початку тисячоліття зробили ці питання ще більш відчутними.

У 2022 році, коли світ вирішив, що почне оговтуватися від пандемії, відбулися нові потрясіння, серед яких повномасштабна війна в Україні, яку розпочала Росія. Цей конфлікт порушив мир у Європі, підірвав архітектуру міжнародної безпеки та спричинив серйозні виклики для глобальної економіки. Зокрема, війна призвела до інфляції та зростання цін на продукти харчування.

2023 та 2024 роки не стали кращими для світової економіки. Так, у 2023 році продовження війни в Україні та загострення кліматичної кризи, що проявлялася екстремальними погодними явищами, спричиняли економічну нестабільність, соціальні потрясіння та зростання занепокоєння щодо майбутнього.

Поєднання воєнних дій і кліматичних змін провокувало страхи щодо нової глобальної економічної кризи, а інфляція відчутно вдарила по добробуту населення. Тож, економічні труднощі та нестабільність посилювали соціальну напруженість, викликаючи протести та заворушення в багатьох країнах.

Якщо розглядати сучасні реалії, то у 2024 р. світова торгівля встановила новий рекорд, досягнувши майже 33 трильйони доларів, що на 1 трильйон доларів більше порівняно з попереднім роком.

Стабільність і поступове зростання міжнародної торгівлі зумовлені такими ключовими факторами:

- розвитком і поглибленням міжнародного поділу праці та інтеграції виробництва;
- зростанням торговельно-економічної інтеграції через створення спільних ринків і зон вільної торгівлі;
- лібералізацією умов міжнародної торгівлі;
- революційними змінами в галузі науки й техніки;
- побудовою в країнах з перехідною економікою моделей, орієнтованих на зовнішній ринок.

Зростання на рівні 3,3% за рік у 2024 році зумовлено підйомом у сфері торгівлі послугами, яка збільшилася на 7% і забезпечила приріст у розмірі 500 мільярдів доларів.

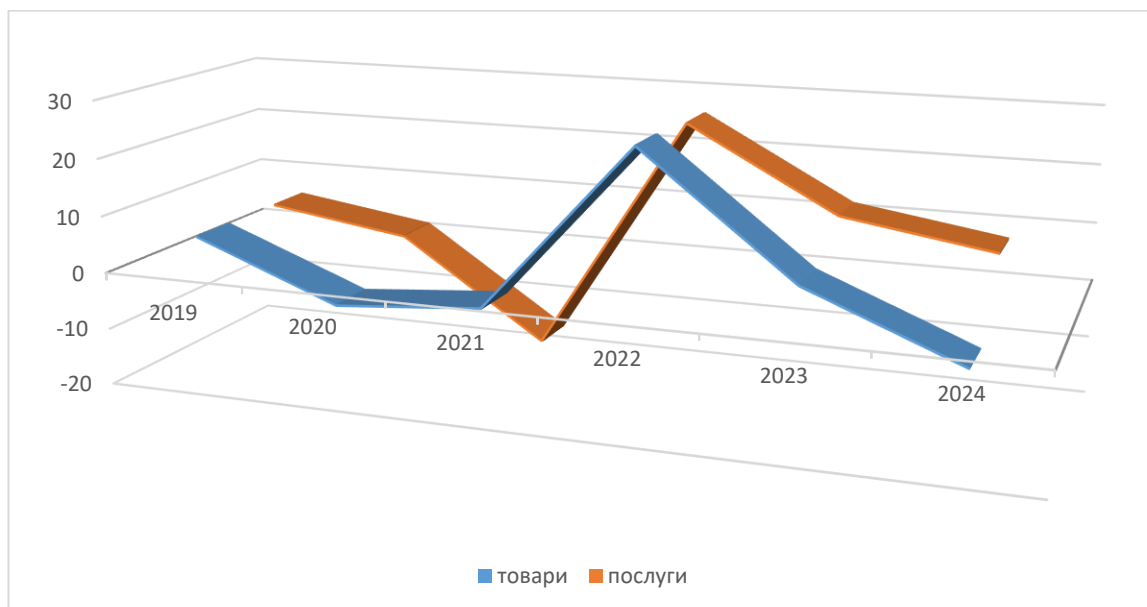

Рис. 2.5 Динаміка світової торгівлі товарами та послугами за 2019-2024 рр.

Джерело: складено автором за матеріалами [33]

Торгівля товарами демонструвала стриманіший ріст – лише на 2%, залишаючись нижче пікового показника 2022 року. Обидві галузі спостерігали підвищення вартості торгівлі у третьому кварталі, і аналітики прогнозують продовження позитивної тенденції до кінця року (рис. 2.5.)

Торгівля комунікаційним обладнанням збільшилася на значні 13%, що значно перевищує річний ріст цього сектору (+1%). Імпорт та експорт офісного обладнання також продемонстрували помітний приріст (+13% за квартал і +15% за рік). Швейний сектор вирізнявся потужним квартальним підйомом (+14%), попри річний спад (-5%) [33].

Інші галузі показали спад. Так, торгівля дорожнім транспортом впала на 3% у третьому кварталі 2024 року через уповільнення попиту, хоча загальнорічне зростання становило 4%.

Торгівля енергоносіями зменшилася на 7% у річному вимірі. Імпорт і експорт металів скоротилися на 3% Торгівля текстилем знизилася на 4%.

Відзначимо, що сектор ІКТ та швейної продукції забезпечив основний поштовх для зростання галузевої торгівлі у 2024 році.

2.2. Вплив глобалізації на структуру і функціонування світових товарних ринків

Сучасний етап розвитку зовнішньої торгівлі характеризується високою динамічністю, здебільшого спричинено розвитком міжнародної спеціалізації та кооперації виробництва, зняттям обмежень у міжнародній торгівлі та стрімким прогресом «нових індустріальних країн».

Сьогодні головну роль у світовій торгівлі відіграють розвинені країни, які забезпечують близько двох третин від загального обсягу експорту й імпорту. Водночас країни, що розвиваються, а також ті, що перебувають на етапі переходу до ринкової економіки, формують решту третини світового товарообігу (рис. 2.6 та 2.7).

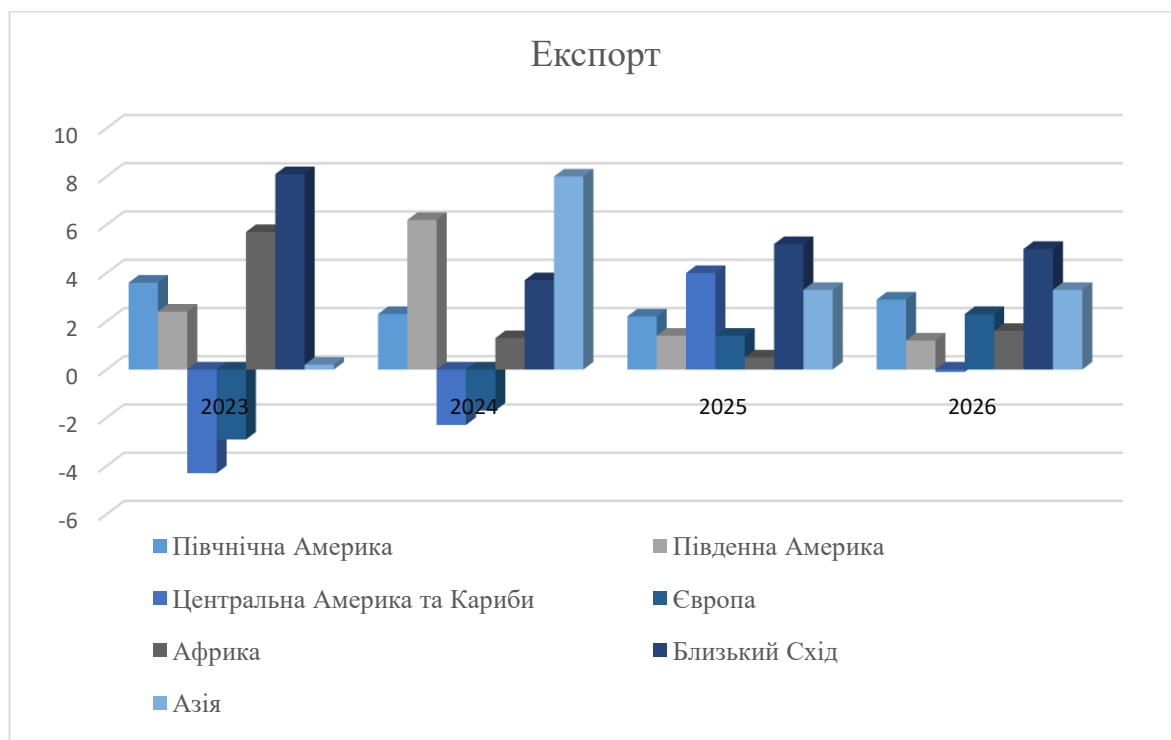

Рис. 2.6 Показники внеску у міжнародний експорт за регіонами у зростання обсягу світової торгівлі, 2023-2026 рр. (дані за 2025 та 2026 роки є прогнозними.), %

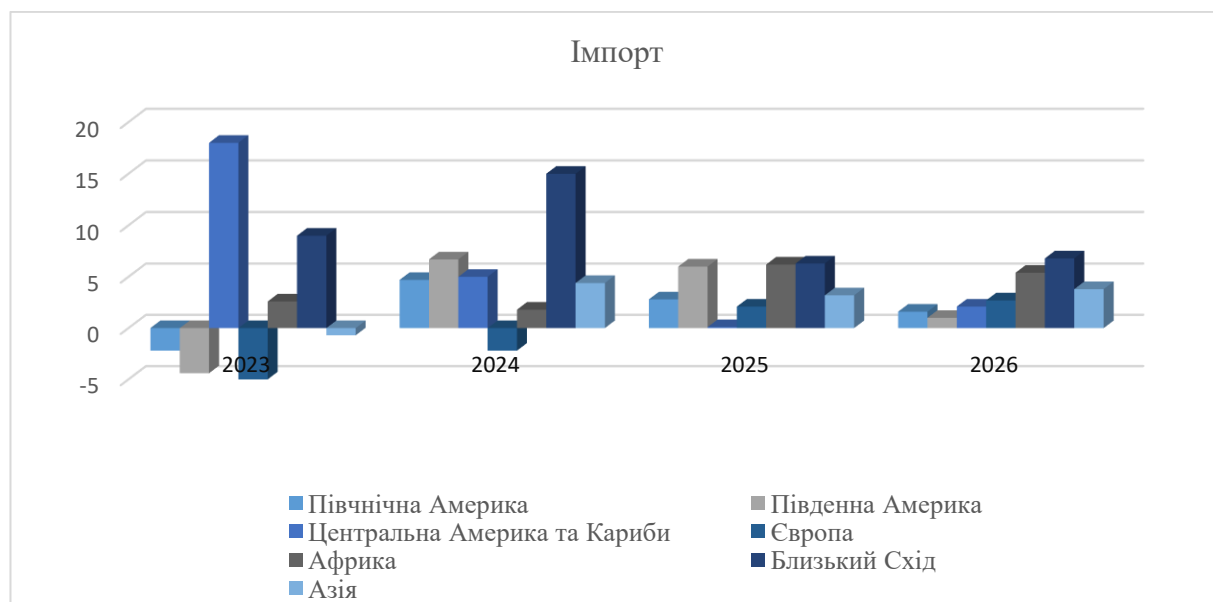

Рис. 2.7. Показники внеску у міжнародний імпорт за регіонами у зростання обсягу світової торгівлі, 2023-2026 рр. (дані за 2025 та 2026 роки є прогнозними.), %

Джерело: складено автором за матеріалами [15]

Серед лідерів за експортом традиційно виділяються Німеччина, США, Японія, Франція, Великобританія, Італія, Канада, Нідерланди та Бельгія.

Незважаючи на тенденцію до зростання глобальної торгівлі, вона продовжує зазнавати значних коливань через економічні кризи, загострення енергетичних проблем і дефіцит ресурсів. Темпи росту міжнародної торгівлі демонструють це досить чітко (рис. 2.8).

Відзначимо, що у сучасних умовах міжнародна торгівля стала вагомим галуззю економіки кожної країни, її вплив на світову економіку й загальний розвиток значно посилюється. Хоча міжнародні торговельні відносини часто характеризуються нестійкістю, саме їхня динамічність формує зміну структури товарообігів і напрямки зовнішньоторговельних потоків.

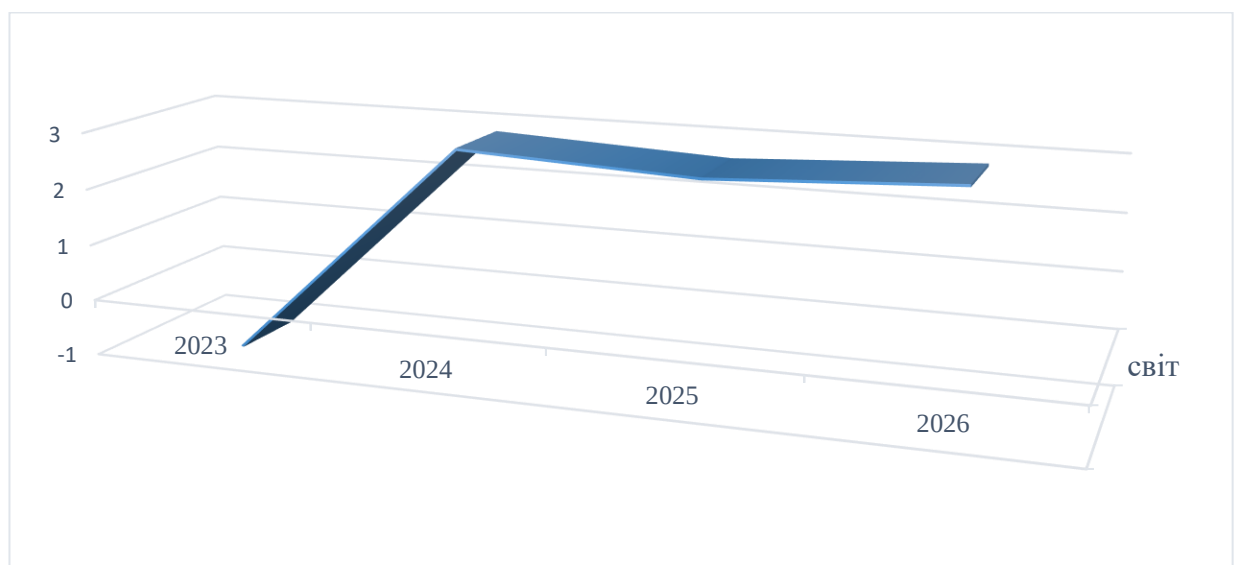

Рис. 2.8 Темпи росту світової торгівлі, 2023-2026 рр. (дані за 2025 та 2026 роки є прогнозними.), %

Джерело: складено автором за матеріалами [15]

У сучасному міжнародному товарообігу простежується активізація торгівлі між самими індустріальними країнами, на частку яких припадає понад половину обсягу світової торгівлі. Частка країн, що розвиваються, ледве дотягує до 20 %. Менш розвинені економіки прагнуть закріпити

позиції на світовому торговельному ринку шляхом його диверсифікації - тобто одночасного розвитку кількох напрямків із розширенням асортименту.

Зауважимо, що глобальна торгівля завжди стикається із численними потрясіннями, від тарифних бар'єрів до пандемій та геополітичних конфліктів.

Щодо 2024 року, то світ зіткнувся з новими викликами. Головними подіями стали рекордне зростання голоду, посилення військових витрат, хвиля виборів, що створювала політичну нестабільність, екологізація, а також деяке поліпшення світової економіки всупереч прогнозам про уповільнення темпів росту.

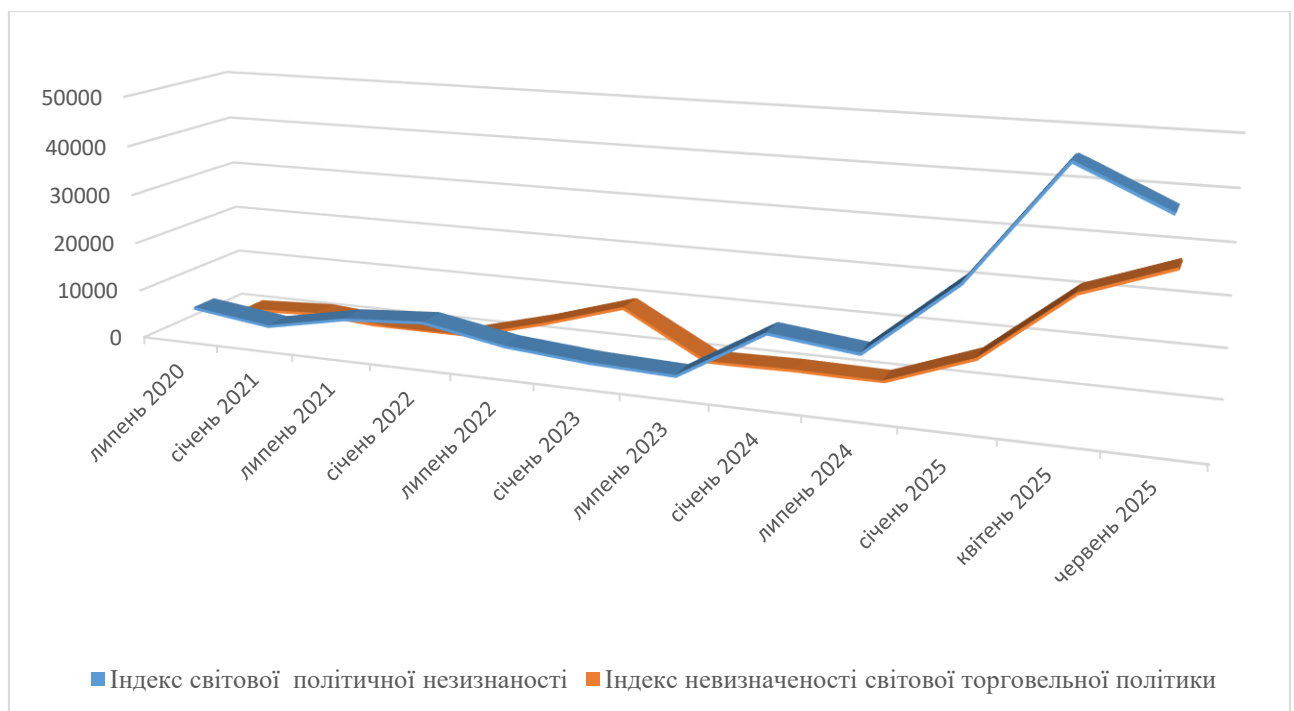

Рис. 2.9. Динаміка Індексів невизначеності політики та торгової невизначеності у світі (дані за липень 2020 р. – квітень 2025 р.)

Джерело: складено автором за матеріалами [34]

Так, попри складну ситуацію, у 2024 році частка світового ВВП, яка йшла на військові цілі, досягла 2,5%. Прогноз МВФ щодо зростання світової економіки покращився до 3,1% завдяки стійкості США та інших розвинених

країн. У звіті «World Economic Outlook» від Міжнародного валютного фонду (МВФ) щодо прогнозу розвитку світової економіки на найближчі два роки, зазначено, що темпи глобального економічного зростання уповільняться до 2,8 % у 2025 році та до 3 % у 2026 році. Ці показники істотно нижчі за історичний середній рівень у 3,7 %, зафіксований до пандемії COVID-19 (2000–2019 рр.) [32].

Зауважимо, особливість сьогодення полягає в тому, що сама невизначеність стала системною складовою світової економіки. Так, непередбачуваність політики більше не є наслідком окремих подій, вона проникає в структуру світової економіки, змінюючи торговельні маршрути та стримуючи темпи інвестицій.

На рис. 2.9 відображено взаємозалежність Індексів невизначеності політики та торгової невизначеності.

Як видно з (рис. 2.9), Індекс невизначеності світової торговельної політики досяг рекордних показників у першому кварталі 2025 року, що свідчить про наростаючу непередбачуваність, яка стала глобальною тенденцією. Бізнес стикається з дилемою: накопичувати запаси, змінювати логістичні маршрути чи оплачувати підвищені транспортні витрати. Напруження проявилось ще до введення нових тарифів на початку 2025 року, коли волатильність імпорту США порівняно з попереднім роком значно зросла, а підприємства намагалися адаптуватися. Ціна самої невизначеності часто перевершує навіть тарифні ставки. Найбільший тягар лягає на країни, що розвиваються, та експортерів із обмеженими ресурсами для реагування на кризу.

Невизначеність впливає не тільки на торговельні шляхи, але й на ширший фінансовий ландшафт. Різкі коливання валютних курсів, скорочення капітальних потоків і зростання вартості позик створюють значні ризики для економік.

Особливо це впливає на країни зі слабкою інфраструктурою торгівлі та обмеженими фінансовими можливостями. У період високих світових процентних ставок додатковий тягар непередбачуваності загострює фінансові проблеми, зменшуючи здатність урядів інвестувати у розвиток та підтримувати економічне зростання.

Найбільш тривожною тенденцією є погіршення довіри між країнами. Нечесні чи вибіркові підходи до регулювання змушують уряди приймати односторонні рішення, провокуючи відповідь з іншого боку.

Наслідки непередбачуваності очевидні: вона посилює нестабільність у тих регіонах і секторах, які мають найменшу здатність адаптуватися. Проте є рішення, здатні мінімізувати ці ризики. Розширення торговельних угод, диверсифікація ринків та прозорість політики можуть допомогти бізнесу краще адаптуватися до змін. У першу чергу необхідно відновити передбачуваність і стабільність для стимулювання інвестицій, забезпечення економічного зростання та підтримки ролі торгівлі як двигуна розвитку.

Також необхідно враховувати «зелені» тенденції, які мають значний вплив на світ та трансформують міжнародну торгівлю.

Так, боротьба з пластиком стала потужним двигуном глобального розвитку в багатьох сферах промисловості. Адже забруднення пластиком перетворилося на системну та транскордонну проблему, яка особливо гостро зачіпає країни, що розвиваються. Ці країни часто стикаються з обмеженими ресурсами для ефективного управління пластиковими відходами.

У світовій торгівлі пластик має вражаючу економічну вагу - понад 1,1 трильйона доларів США, але проблема полягає у тому, що 75% виробленого пластику зрештою стає відходами. У 2023 році обсяг виробництва пластику сягнув 436 мільйонів метричних тон (рис. 2.10), а його частка в загальносвітовій торгівлі товарами становить 5%.

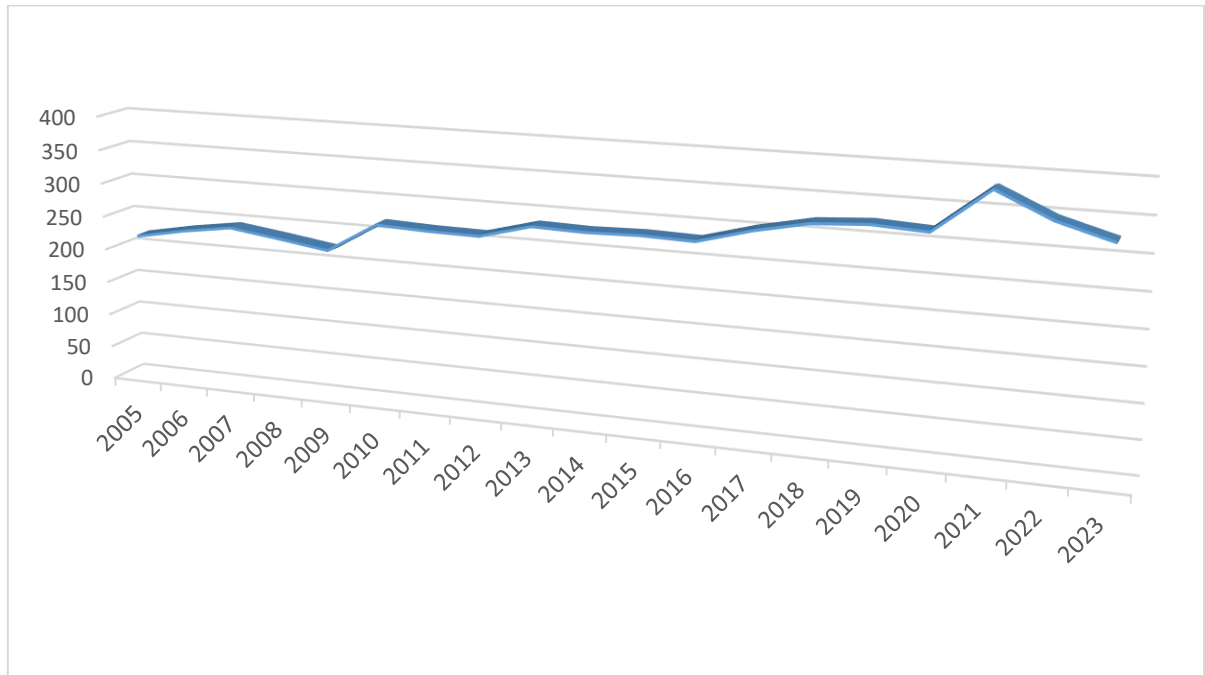

Рис. 2.10. Обсяг торгівлі пластиком у світі за 2005-2023 рр., млн. тон

Джерело: складено автором за матеріалами [33]

Тим часом значна кількість пластикових відходів опиняється в океанах та екосистемах, що створює серйозну загрозу для навколишнього середовища.

Наслідки цього дисбалансу стають дедалі очевиднішими. Він ставить під загрозу громадське здоров'я, порушує функціонування продовольчих систем, завдає шкоди екосистемам і ставить виклик сталому розвитку, особливо у невеликих острівних державах та прибережних регіонах.

На жаль, зниження тарифів робить пластмаси дешевшими, але негативно впливає на доступність натуральних замінників. Протягом останніх тридцяти років середні тарифи режиму найбільшого сприяння на вироби з пластику та гуми скоротилися з 34% до 7,2%, що створює штучну цінову перевагу для пластмас, виготовлених на основі викопного палива (рис. 2.11). У той же час натуральні альтернативи, такі як папір, бамбук, природні волокна та морські водорості, продовжують обкладатися середніми тарифами у розмірі 14,4%.

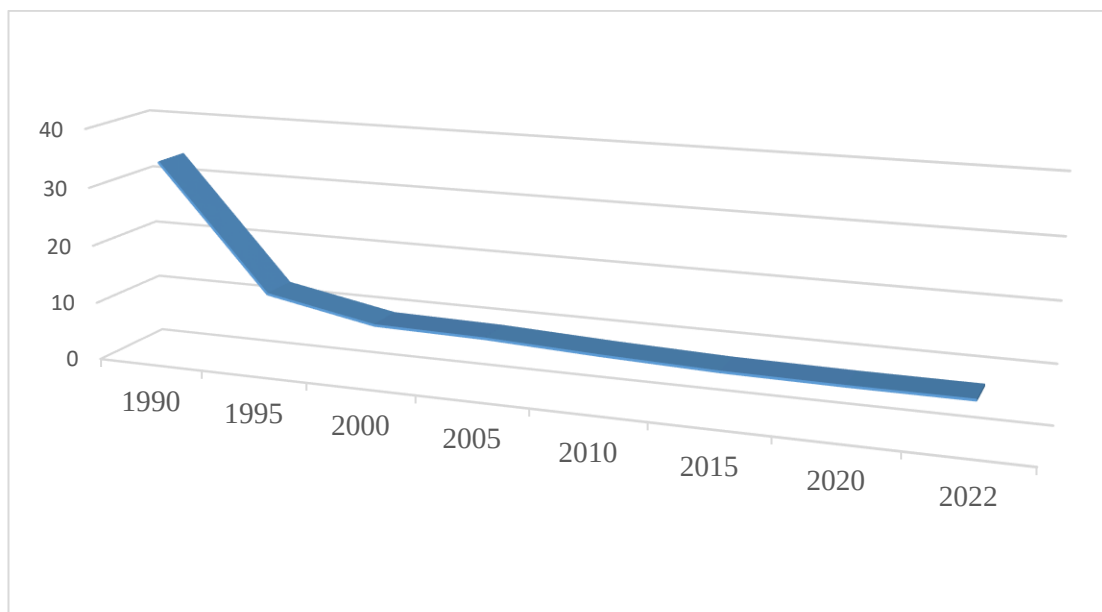

Рис. 2.11. Динаміка тарифів на пластик та гуму у світі за 1990-2022 рр.

Джерело: складено автором за матеріалами [33]

Ця диспропорція у тарифній політиці стримує інвестиції у розвиток екологічно чистих продуктів і гальмує інновації, особливо в країнах, що розвиваються, які прагнуть експортувати безпечніші та більш стійкі замітники пластмас.

Попри наявні обмеження, пластикове забруднення випереджає масштаби глобальної політичної реакції на дану ситуацію.

Незважаючи на те, що пластик прямо впливає на потрійну екологічну кризу – забруднення, втрату біорізноманіття і кліматичні зміни – досі не було створено універсального міжнародного договору, який би охоплював усі аспекти: від його складу та дизайну до виробництва, торгівлі й утилізації.

Нині тривають переговори щодо створення юридично обов'язкового міжнародного документу проти пластикового забруднення, який обіцяє комплексний підхід та глобально скоординовані дії, спрямовані на

регулювання всього життєвого циклу пластику. Тож країни вживають заходів, але регулювання залишається нерівномірним і складним

Так, у багатьох країнах впроваджуються нетарифні заходи для обмеження використання шкідливих пластмас, зокрема через заборони, вимоги до маркування та встановлення стандартів на продукцію. Проте неспівставність правил між різними юрисдикціями створює додаткові витрати на їх дотримання, водночас сповільнюючи обіг більш екологічно безпечних і стійких товарів. А малий бізнес і компанії з низьким рівнем доходу стикаються з труднощами через дублювання чи суперечливість регуляторних вимог, що обмежує їхню участь у сталому розвитку торгівлі.

Серед найрозповсюдженіших нетарифних заходів щодо пластмас виділяються технічні регламенти, заборони та імпорتنі ліцензії (рис.2.12).

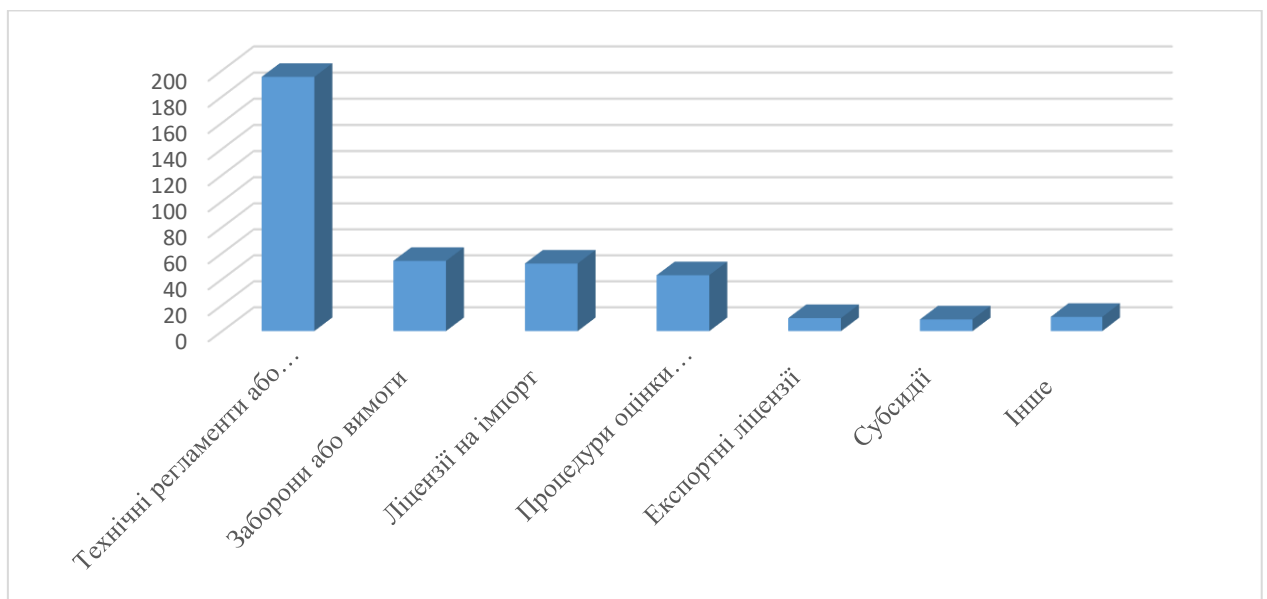

Рис. 2.12. Кількість нетарифних заходів, які застосовуються країнами щодо пластмас, за типами

Джерело: складено автором за матеріалами [33]

У 2023 році обсяг світової торгівлі екологічними замінниками пластмас становив 485 мільярдів доларів. Щорічний приріст у країнах, що розвиваються, складав 5,6% (рис. 2.13). Ці матеріали походять з мінеральних,

рослинних або тваринних джерел; серед них біорозкладні, компостовані чи придатні для переробки варіанти, як-от скло, морські водорості та натуральні волокна.

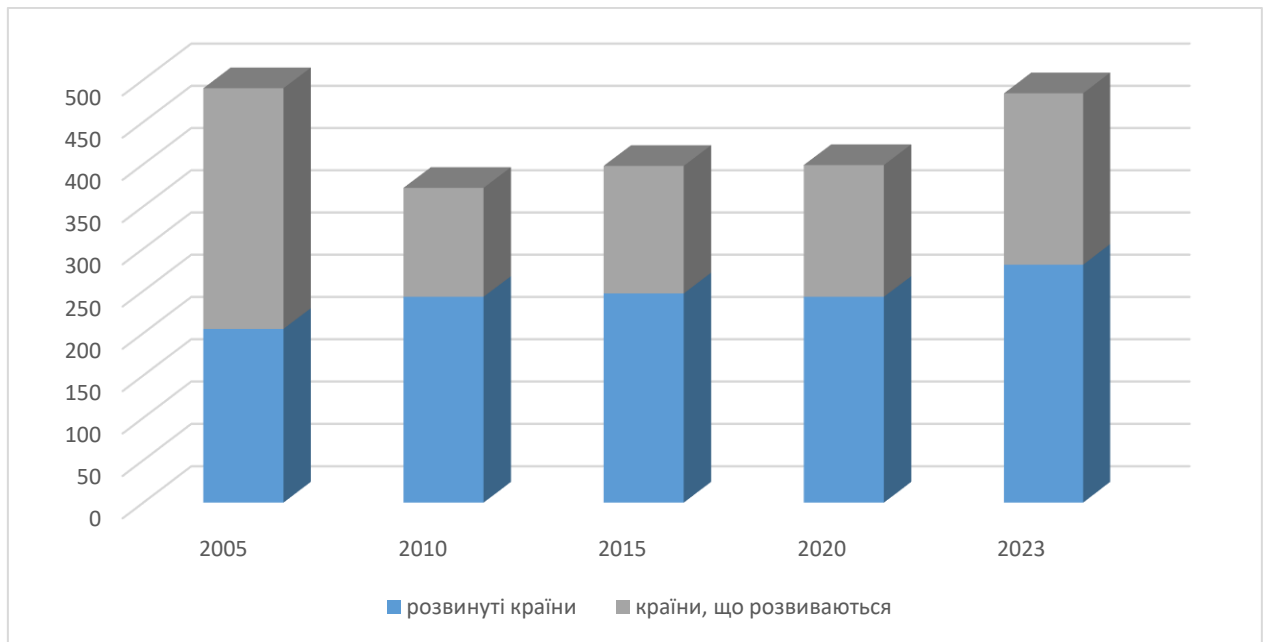

Рис. 2.13. Вартість експорту непластикових замінників за групами країн, млрд доларів, 2005-2023 рр.

Джерело: складено автором за матеріалами [33]

Попри це стрімке зростання, високі тарифи, обмежений доступ до міжнародних ринків та недостатні регуляторні стимули гальмують поширення цих стійких альтернатив.

Тож, екологічні аспекти також впливають на світову торгівлю, зумовлюючи зростання попиту на продукцію, виготовлену з урахуванням екологічних принципів.

Таким чином, глобалізація формує нові реалії у світовій економіці, змінюючи підходи до її побудови та управління як на міжнародному, так і на національному рівнях.

2.3. Тенденції розвитку окремих сегментів світових товарних ринків в умовах глобалізації

Відзначимо, що на тлі зростаючої торговельної напруженості та тривалих геополітичних викликів над перспективами світової торгівлі 2025 року та найближчого майбутнього нависла невизначеність.

Прогнози щодо торгівлі на найближче майбутнє ускладнюються можливими змінами торговельної політики США, серед яких ширше застосування тарифів. Це може порушити глобальні ланцюги створення вартості, негативно впливаючи на основних торгівельних партнерів. Такі заходи загрожують появою відповідних контрдій, що матиме хвильовий ефект, зачіпаючи промислові та економічні галузі в межах усіх ланцюгів поставок. Навіть сама можливість введення нових тарифів створює атмосферу непередбачуваності, яка послаблює торговельну активність, інвестиції та темпи економічного зростання на світових ринках [35].

На початку 2025 року економісти Світової організації торгівлі (СОТ) прогнозували, що у 2025 і 2026 роках світова торгівля продовжить розширюватися. Очікувалося поступове зростання обсягів товарної торгівлі в межах темпів зростання ВВП, тоді як обсяги торгівлі комерційними послугами мали навіть випереджати ці темпи. Однак з початку 2025 р. велика кількість оголошених та впроваджених нових тарифних заходів змусила економістів СОТ переглянути свої прогнози, що призвело до значного погіршення перспектив товарної торгівлі й меншого впливу на торгівлю послугами [35].

Тож, після коригування базових прогнозів враховуючи вплив нових тарифів та невизначеність у торговельній політиці, зараз прогнозують скорочення обсягів товарної торгівлі на 0,2% у 2025 році (порівняно з ростом на 2,9% у 2024 році) з подальшим відновленням і зростанням на 2,5% у 2026 році, що свідчить про слабший світовий попит. Тим часом зростання торгівлі

комерційними послугами 2025 року, за прогнозами, сповільниться до 4,0% після підйому до 6,8% в 2024 році, але знову прискориться до 4,1% у 2026 році.

При оптимістичному сценарії, в якому тарифні заходи залишатимуться мінімальними, зростання торгівлі товарами може досягти 2,7% у 2025 році та 2,9% у 2026 році. З іншого боку, торгівля послугами могла б зрости до 5,1% 2025 року і до 4,8% - до 2026 року [35].

Серед основних ризиків для прогнозу розвитку світових товарних ринків є можливе відновлення наразі призупинених тарифів між Сполученими Штатами та іншими країнами, а також поширення невизначеності торговельної політики на глобальні економічні відносини. Якщо ці взаємні тарифи будуть прийняті, це може скоротити зростання світової товарної торгівлі на 0,6 у 2025 році. Таким чином, сукупний вплив тарифів і політичної невизначеності загрожує скороченням світової торгівлі товарами на 1,5% у 2025 році, що особливо негативно вплине на найменш розвинені країни [35].

Модель світової торгівлі також прогнозує помітне зниження виробництва через зміну тарифів і посилення невизначеності в політичному середовищі. За базовим прогнозом світовий ВВП, розрахований за ринковим обмінним курсом, має залишатися на рівні 2,8% у 2025 році, але знижуватися до 2,6% у 2026 році (рис.2.14).

Динаміка, наведена на рис. 2.14 свідчить про поступове уповільнення темпів економічного зростання порівняно з останніми роками.

Відзначимо, що з огляду на нестабільний характер змін у торговій політиці останнім часом, прогнози слід сприймати з особливою обережністю.

Проте, незважаючи на наявні виклики, у перспективі прогнозується, що глобалізація призведе до:

- активізації регіональних інтеграційних процесів;

- зростання відкритості економік країн, які ще не завершили лібералізацію господарської діяльності;
- універсалізації норм і правил для здійснення торгових та фінансових операцій;
- уніфікації регулювання ринків;
- стандартизації вимог до переміщення капіталу, інвестиційних процесів і функціонування світової платіжної системи.

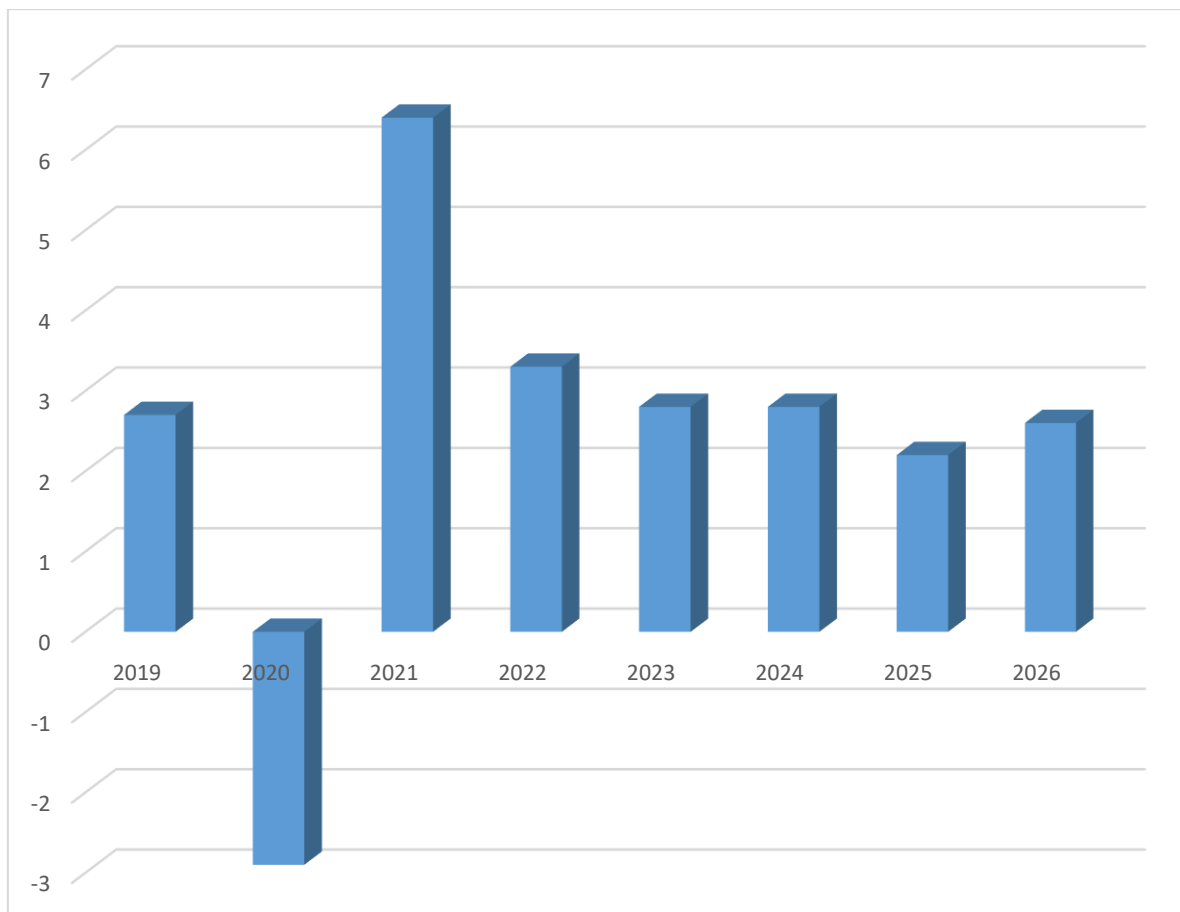

Рис. 2.14. Обсяг торгівлі товарами ВВП за ринковим обмінним курсом у світі, 2023-2026 рр. (дані за 2025 та 2026 роки є прогнозними.), %

Джерело: складено автором за матеріалами [15]

На рисунку 2.15 наведено сучасні тренди розвитку світової торгівлі під впливом глобалізації.

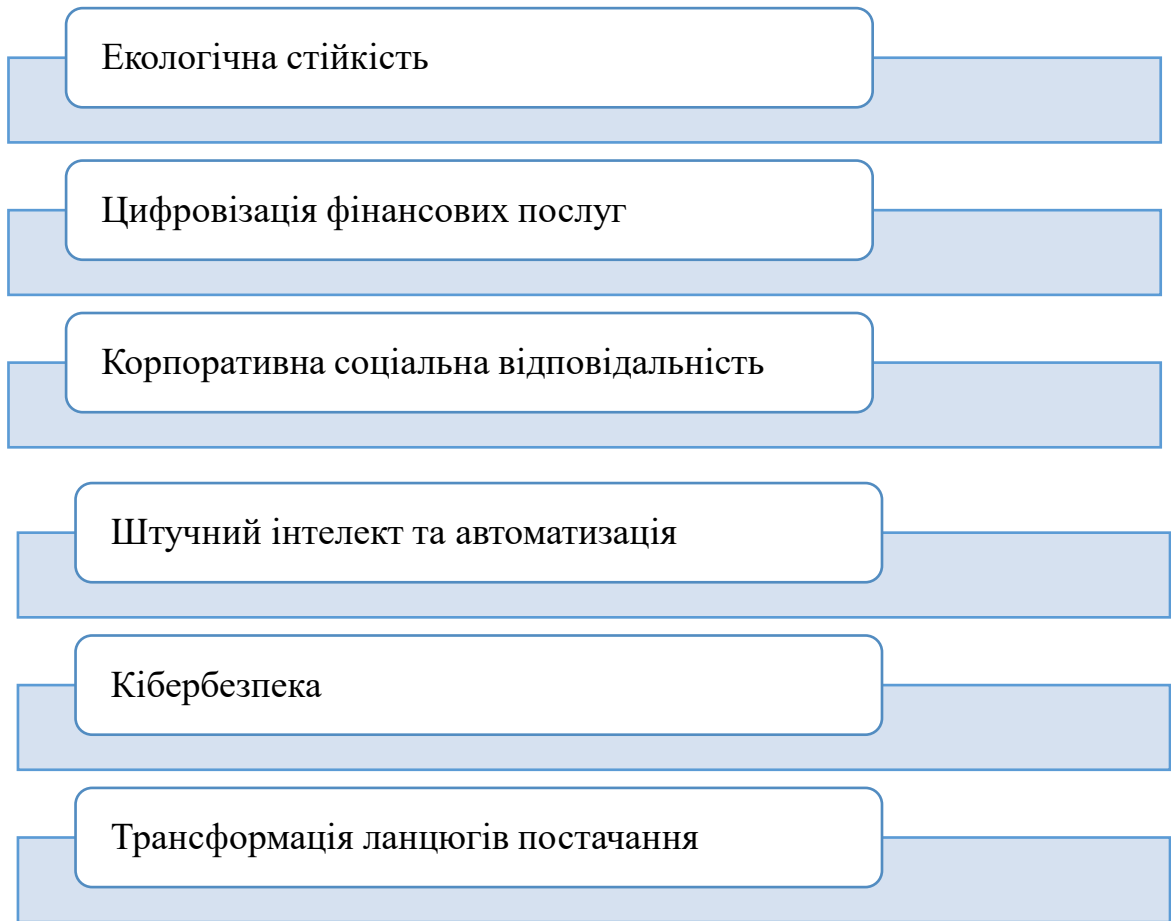

Рис. 2.15. Сучасні тренди розвитку світової торгівлі
Джерело: складено автором за матеріалами [25-28]

Зокрема, цифровізація економіки розглядається як один із ключових факторів впливу на глобальні тенденції розвитку сучасного суспільства. Широке впровадження цифрових технологій трансформує традиційні бізнес-моделі, оптимізує процеси управління ресурсами та змінює взаємодію між економічними суб'єктами. У цьому контексті цифровізація сприяє підвищенню продуктивності, покращенню доступу до послуг і товарів, а також стимулює виникнення нових перспектив для інноваційного розвитку (рис. 2.16).

Відзначимо, що основні чинники, що сприяють активному розвитку цифрової економіки, включають високоінтегровану сферу інформаційно-комунікаційних технологій, потужну освітню базу та конкурентоспроможні інновації.

Рис. 2.16. Вплив цифровізації на глобалізаційні процеси

Джерело: складено автором за матеріалами [36-38]

Технології та телекомунікації є одним із найбільш динамічних напрямів, які швидко модернізуються, трансформуючи способи доступу до інформації й механізми її обміну. Серед трансформаційних технологій, вплив яких активно розширюється в різних галузях, можна виділити штучний інтелект (ШІ), блокчейн, Інтернет речей (IoT), 5G-зв'язок, великі дані та хмарні рішення [39].

Хмарні технології відіграють важливу роль у глобалізації світової економіки, створюючи нові можливості для співпраці й обміну ресурсами на міжнародному рівні. Їхній вплив простежується в таких аспектах: міжнародна комунікація, що сприяє зменшенню географічних обмежень – компанії можуть інтерактивно взаємодіяти в реальному часі, незалежно від місця знаходження; глобальний доступ – підприємства мають змогу використовувати обчислювальні ресурси, програмне забезпечення й

зберігати дані з будь-якого регіону, де наявний Інтернет; електронна комерція і міжнародна діяльність - компанії можуть легко виходити на глобальні ринки, пропонуючи свої продукти та послуги онлайн; підвищення конкурентоспроможності - завдяки доступу до передових технологій хмарні рішення сприяють розвитку інновацій; гнучкість і адаптивність - хмарні платформи дають змогу підприємствам швидко реагувати на зміни ринку, інтегрувати нові технології й оновлення; безпека даних – забезпечення відповідності міжнародним стандартам, ризик-менеджмент та ефективний захист даних у хмарному середовищі [40].

Основним наслідком цифровізації для світової торгівлі є трансформація ланцюжків створення доданої вартості. Це свідчить про те, що технології та цифрові інновації поступово витісняють людину зі сфер, які раніше були її традиційною діяльністю, зокрема таких як економічні процеси, сфера послуг, розваги, торгівля, освіта й навіть медицина. Водночас цифрова економіка перестає бути окремим сектором в структурі ВВП. Вона виступає платформою, що впроваджується в усі сегменти економіки, радикально змінюючи їх функціонування, перебудовує саму структуру економіки, формує нові сегменти й навіть галузі. Згідно з прогнозами, протягом наступного десятиліття близько 70% створюваної вартості буде базуватися на цифрових продуктах [41].

Водночас цифровізація потребує адаптації суспільства до нових умов, особливо в частині регулювання ринку праці, захисту даних і формування цифрової грамотності населення. Такий перехід є важливим для забезпечення сталого розвитку, надання можливостей для усіх учасників економічної діяльності та збереження конкурентоспроможності на глобальному рівні.

Основними результатами використання сучасних глобалізаційних процесів у розвитку світових товарних ринків є створення нового економічного та фінансового простору, який формується в контексті постіндустріального інформаційного суспільства та активно розвивається

разом із цифровою економікою. Ці тенденції можна охарактеризувати наступними ключовими аспектами [42, 43]:

- створюється глобальне виробництво, зосереджене на планетарному рівні завдяки інтеграції світових економічних процесів транснаціональними корпораціями, банками і стратегічними альянсами, що сприяє формуванню довгострокових ділових зв'язків і партнерств;

- зазнають суттєвих змін господарські зв'язки: з 1980-х років темпи зростання міжнародної торгівлі перевищують виробничі показники, а розміри фінансових потоків значно переважають обсяги експортних операцій з товарами й послугами;

- змінюються структура й напрямки світової торгівлі, відзначається збільшення обміну високотехнологічною продукцією серед розвинених країн;

- фінансова сфера проходить якісні перетворення: її роль у глобальній економіці зміцнюється через розвиток валютних, кредитних та фондових ринків, активну появу нових фінансових інструментів і механізмів;

- віртуалізація секторів економіки набирає стрімких обертів, що веде до радикальних змін в обсягах онлайн-торгівлі й банкінгу. Ця реорганізація впливає на фінансові й реальні ринки, змінює підходи до продажів і концепцію організації бізнесу загалом;

- у розвинених економіках зростає акцент на формування сфер людської діяльності, орієнтованих на генерування знань і можливість їх оперативного застосування із використанням сучасних інформаційних технологій.

- посилюється пошук центра управління глобальною економікою та фінансовими ринками, в тому числі розробляються нові інструменти регулювання міжнародних господарських процесів.

Для світових товарних ринків при формуванні єдиного глобального економічного простору з'являються нові можливості для розширення ринків,

оперативного проведення фінансових операцій та зниження транзакційних витрат. Глобалізація також сприяє посиленню конкуренції на товарних ринках, і ті країни, які максимально інтегровані в цей процес, досягають найвищих позицій у рейтингу конкурентоспроможності.

Висновки до другого розділу

За результатами аналізу світових товарних ринків в умовах глобалізації можна зробити такі висновки:

1. На сучасному етапі економічної глобалізації спостерігається поглиблення взаємозалежності між країнами, що виражається у пожвавленні руху товарів, капіталів і робочої сили, формуванні міжнародних ринків та стандартизації технологій і правил. Провідними чинниками цього процесу є науково-технічний прогрес, зростання ролі інформаційних технологій, а також лібералізація торгівлі й фінансових потоків. Глобалізація призводить до таких наслідків, як виникнення транснаціональних інститутів, впровадження універсальних стандартів і посилення взаємовпливу між країнами. Серед основних характеристик, які впливають на глобалізаційні процеси можна виділити: активний перерозподіл ресурсів, створення глобальних ринків, уніфікація правил і стандартів, розбудова наднаціональних інституцій.

2. Глобалізація є багатогранним явищем із глибокими впливами на різні аспекти людського життя і функціонування світової системи. Вона значно вплинула на світову торгівлю, сприяючи її масштабному збільшенню, лібералізації торговельних режимів, підвищенню ролі транснаціональних корпорацій, появі інноваційних форматів торгівлі та ускладненню структури товарних потоків. Вона стимулювала спеціалізацію країн у виробництві окремих товарів і послуг, посилюючи конкуренцію та прискорюючи технологічний прогрес. Відзначено, що політика має потужний вплив на

глобальну торгівлю, визначаючи її правила та регулювання, обмежуючи або створюючи сприятливі умови для руху товарів, послуг і капіталу через державні кордони. Кожна країна розробляє власну торгову стратегію, яка охоплює встановлення мит, квот і укладання угод про вільну торгівлю, що безпосередньо позначаються на рівні конкурентоспроможності та масштаби зовнішньоекономічної діяльності. Також сучасні тенденції розвитку міжнародної торгівлі відзначаються підвищенням уваги до екологічної складової виробничих процесів, що дозволяє країнам розробляти й впроваджувати ефективні рішення у сфері «зеленої» трансформації світової економіки.

3. У сфері торгівлі товарами нещодавні зміни у глобальній торговій політиці поставили перед економістами нові виклики. У сучасній історії не було подій, які можна повністю порівняти з поточними умовами, адже більшість доступних статистичних даних стосується періоду до впровадження останніх заходів. Глобальні тенденції, зокрема швидке поширення штучного інтелекту, автоматизація процесів і розвиток інтернету речей, визначають напрямки змін у економічній сфері завдяки цифровій економіці. Цифровізація економіки є природним процесом, що зумовлює потребу в глибоких трансформаціях. Швидкість впровадження цифрових технологій постійно зростає завдяки здатності збирати, використовувати й аналізувати великі обсяги даних. Ці процеси покликані поліпшити економічні та соціальні показники, стимулювати розвиток інновацій і підвищувати продуктивність праці в глобалізаційному суспільстві. Різноманітні цифрові платформи сприяють спрощенню транзакцій, формуванню мереж і обміну інформацією, що, у свою чергу, підтримує цифрову трансформацію в усіх секторах економіки. Це відкриває можливості для створення більш якісних товарів та послуг із зниженими витратами.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СВІТОВИХ ТОВАРНИХ РИНКІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

3.1. Оцінювання рівня глобалізації та інтегрованості світових товарних ринків

Процеси глобалізації, що характеризуються зростаючою взаємозалежністю між людьми та державами у сучасному світі, становлять серйозний виклик для більшості національних держав незалежно від їх географічного розташування чи ступеня політичного, економічного або культурного розвитку.

Найбільші вигоди від глобалізації отримують країни з конкурентоспроможною економічною структурою, що дозволяє їм залишати значну частину світового доходу у своїх межах під час його перерозподілу. Це явище має тенденцію до прискорення, що, своєю чергою, посилює економічну диференціацію між національними господарствами в умовах глобалізації. У цьому контексті важливим стає питання визначення місця і ролі національної економіки в світовій системі, а також вибору стратегій для використання переваг глобалізації й мінімізації її ризиків, пов'язаних із слабкими інституційними основами.

Відзначимо, що процеси глобалізації в світі розвиваються досить активно, про що свідчить зростання міжнародної торгівлі, переорієнтація на нових торговельних партнерів, посилення міграційних потоків і збільшення грошових переказів, а також поживавлення туристичних потоків. Це демонструє інтенсивність процесів інтернаціоналізації.

Однак сучасна глобалізація характеризується не лише зростанням взаємовпливу держав, але й частковим ослабленням їхнього внутрішнього суверенітету.

Глобалізація обмежує здатність урядів самостійно вирішувати питання, що стосуються національних пріоритетів і територій. Але надає можливість зайняти значуще місце у світових інтеграційних процесах та скористатися такими їх перевагами, як доступ до найновіших здобутків науково-технічного прогресу, ефективна участь у міжнародному розподілі праці, створення сприятливого правового та інституційного середовища, а також залучення прямих і портфельних іноземних інвестицій.

Утім для досягнення цих результатів необхідно сформувати національну багаторівневу модель господарства, де кожен її компонент буде сприяти максимальному позитивному ефекту від інтеграційних процесів. Глобалізація змушує країни чітко визначитися з геополітичними пріоритетами.

В п.1.3 наведена методика оцінювання стану глобалізаційних процесів на рівні окремої країни.

Для оцінки рівня інтеграції окремої країни до глобальної економіки скористаємося формулою 1.3 і даними наведеними в таблиці 3.1. та 3.2.

Таблиця 3.1

Дані для розрахунку рівня інтеграції країн до глобальної економічної системи за 2024 р.

Країна	ВВП, трлн. дол США	Експорт, трлн. дол США
2024 рік		
Китай	37,1	3,563
США	29,2	2,083
Індія	16	0,45
Японія	6,6	0,74
Німеччина	6	1,79
Бразилія	4,7	0,389
Франція	4,4	0,602
Канада	2,6	0,62
Аргентина	1,4	0,39

ПАР	0,994	0,137
-----	-------	-------

Таблиця складена автором за матеріалами: [44-45]

Таблиця 3.2

Дані для розрахунку рівня інтеграції країн до глобальної економічної системи за 2020 р.

Країна	ВВП, трлн. дол США	Експорт, трлн.дол США
2020 рік		
Китай	27,8	2,59
США	20,29	1,43
Індія	11,32	0,275
Японія	5,4	0,641
Німеччина	4,16	1,385
Бразилія	3,3	0,541
Франція	2,86	0,488
Канада	1,8	0,439
Аргентина	0,864	0,465
ПАР	0,762	0,09

Таблиця складена автором за матеріалами: [44-45]

Відзначимо, що глобалізація на рівні держави означає ступінь інтеграції національної економіки у світовий економічний простір і характер взаємодії з іншими країнами. Це проявляється через активний обмін товарами, послугами, капіталом, знаннями та формування спільних економічних стандартів і механізмів регулювання. А також шляхом розширення діяльності суб'єктів економіки: масштаби виходу національних компаній за межі внутрішнього ринку для розвитку бізнесу на глобальному рівні.

Визначення глобалізації на рівні окремої держави за ступенем взаємозв'язку її економіки зі світовою економікою наведено в таблиці 3.3.

Для наглядності та порівняння розрахунки виконаємо за 2020 та 2024 роки (рис. 3.1).

Таблиця 3.3

Розрахунок рівня інтеграції країн до глобальної економічної системи за 2020 р. та 2024 р.

Країна	2020 р.	2024 р.
Китай	9,3	9,6
США	7,0	7,1
Індія	2,4	2,8
Японія	11,9	11,2
Німеччина	33,3	29,8
Бразилія	16,4	8,3
Франція	17,1	13,7
Канада	24,4	23,8
Аргентина	53,8	27,9
ПАР	11,8	13,8

Таблиця складена автором за матеріалами: [44-45]

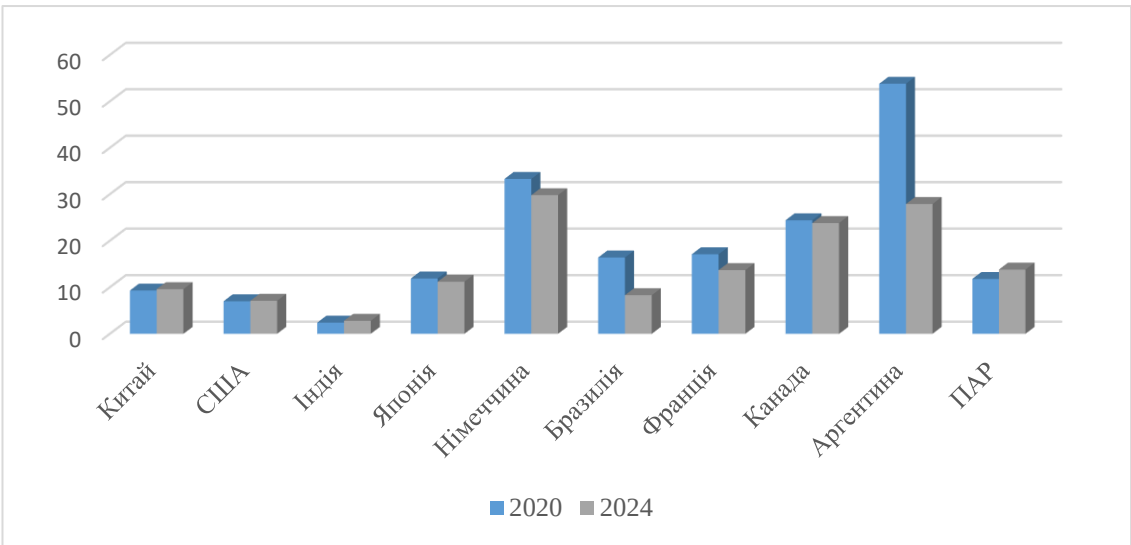

Рис. 3.1 Динаміка рівня інтеграції країн до глобальної економічної системи у 2020 р. та 2024 р.

Джерело: складено автором за матеріалами [44-45]

Аналізуючи дані таблиці 3.3 та рисинку 3.1 відзначимо що рівень інтеграції до глобальної економічної системи деяких країн майже не змінився (США, Китай). У Індії та ПАР відбулося незначне зростання на 16,7% та 16,9% відповідно. Інші країни за період аналізу показали скорочення рівня інтеграції країн до глобальної економічної системи. Серед таких країн найбільше виділяється Аргентина, майже на 48 % скоротився рівень інтеграції до глобальної економічної системи.

3.2. Перспективні напрями розвитку міжнародної торгівлі та інтеграції України у глобальні товарні ринки

Перспективи розвитку міжнародної торгівлі в умовах глобалізації орієнтовані на активне розширення торгівлі послугами, високотехнологічною продукцією та спеціалізованими товарами. Важливу роль у формуванні сучасних торговельних моделей відіграють цифровізація, поглиблення міжнародного співробітництва, врахування геополітичних змін і зростаючий акцент на принципах сталого розвитку.

На (рис. 3.2) наведено основні напрями розвитку міжнародної торгівлі.

Усі тенденції наведені на (рис. 3.2) вимагають від країн стратегічного підходу, гнучкості та інноваційності в розбудові торговельних відносин для оптимального використання можливостей світового ринку і мінімізації ризиків у сьогоdnішніх умовах глобалізації.

Так, зростання значення торгівлі послугами призведе, до активного розширення сегмента послуг, зокрема цифрових, фінансових, транспортних та освітніх, що є відображенням змін у глобальній економіці.

Спеціалізація та кооперування призведе до того, що торгівля продукцією, котра базується на довгострокових угодах між країнами й

підприємствами, сприятиме оптимізації виробничих ланцюгів і збільшенню обсягів коопераційної взаємодії.

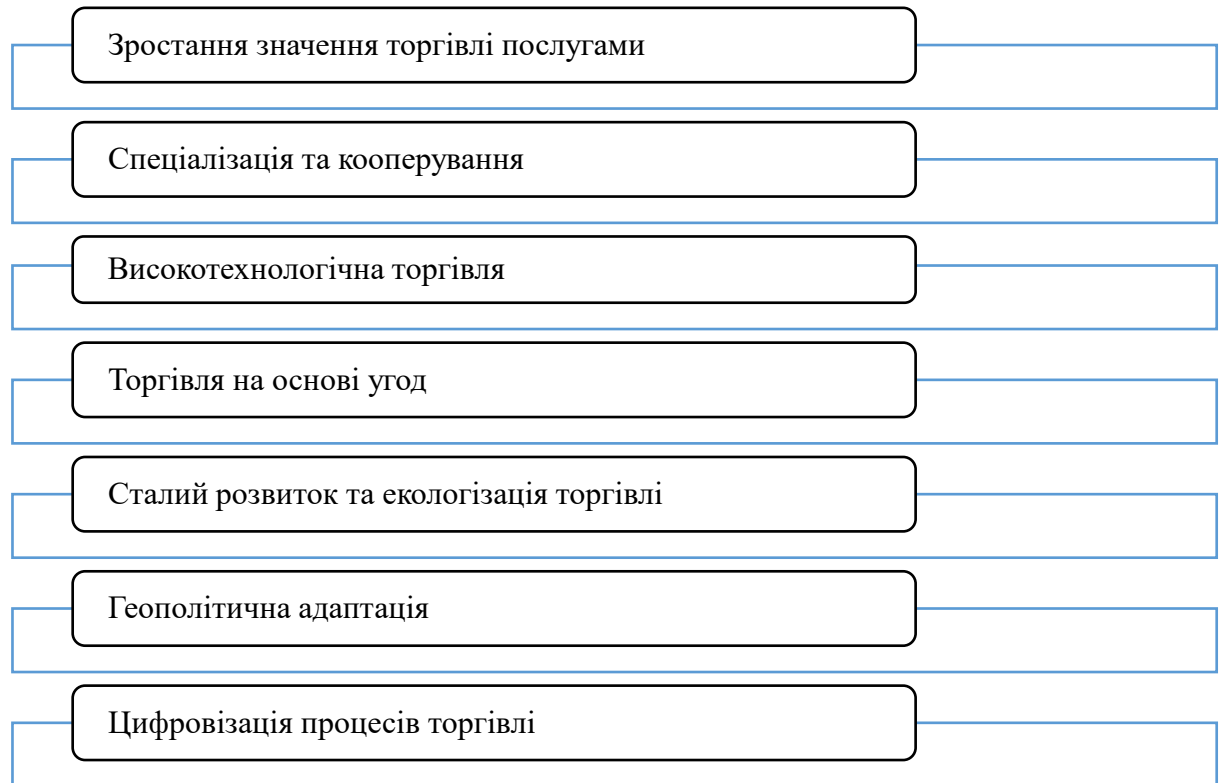

Рис. 3.2 Основні напрями розвитку міжнародної торгівлі

Джерело: складено автором за матеріалами [46, 47]

Високотехнологічна торгівля призведе до того, що технологічний прогрес стимулює експорт і імпорт машин, обладнання, хімічних товарів та інноваційних рішень.

Цифровізація процесів торгівлі, а саме активне впровадження електронної комерції, блокчейну та аналітики великих даних спрощує операції, зменшує витрати і відкриває доступ до нових ринків.

Сталий розвиток та екологізація торгівлі призводить до того, що зростає попит на «зелені» товари й послуги, а також впровадження екологічно безпечних стандартів, що поступово змінюють структуру глобальних торгових потоків.

Торгівля на основі угод формує поширення двосторонніх і багатосторонніх договорів, що сприяє лібералізації торгівлі, інтегруючи нові аспекти, серед яких кібербезпека та цифрова економіка.

Геополітична адаптація також важлива, адже міжнародна торгівля має реагувати на виклики, зумовлені торговельними війнами, санкціями та трансформацією глобального балансу сил.

Відзначимо, що процес глобалізації стимулює активний розвиток міжнародної торгівлі послугами, а розширення цієї сфери, своєю чергою, сприяє інтеграційним процесам, покращуючи добробут і зміцнюючи конкурентоспроможність національних економік.

Тож основними рушіями подальшого розвитку світового ринку в умовах глобалізації є зростання попиту на послуги, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та міжнародний поділ праці.

Нині глобалізація так впливає на торгівлю послугами [49]:

- зростання масштабів: глобалізація сприяє збільшенню експорту й імпорту послуг на світовому ринку завдяки активному розвитку сервісного сектора в різних країнах;
- розвиток технологій: прогрес у сфері інформаційних і телекомунікаційних технологій робить надання послуг на міжнародному рівні значно простішим і швидшим;
- спеціалізація країн: міжнародний поділ праці дозволяє державам зосереджуватися на окремих видах послуг, що підвищує ефективність виробничих процесів у глобальному масштабі;
- скорочення бар'єрів: глобалізація допомагає спрощувати бюрократичні процедури, полегшуючи вихід країн на нові ринки в рамках міжнародної торгівлі.

Щодо перспектив впливу торгівлі послугами на глобалізацію, то вони проявляються в наступному:

- економічне зростання. Розвиток сервісного сектора стимулює збільшення ВВП, підвищує рівень життя населення та сприяє загальному економічному прогресу держав;
- покращення конкурентоспроможності. Країни, які активно інвестують у сферу послуг, посилюють свої позиції на світовій арені;
- інноваційний розвиток. Сервісна галузь як невіддільна частина сучасної економіки сприяє впровадженню новітніх технологій і підходів;
- економічна інтеграція. Торгівля послугами зміцнює зв'язки між країнами, значно поглиблюючи взаємозалежність економічних систем і створюючи умови для посиленого співробітництва [50, 51].

Зауважимо, що процес глобалізації сприяє поглибленню взаємозв'язків та активізації міжнародної торгівлі. Він охоплює не лише рух капіталу, людських ресурсів і товарів, а й послуг, що стають дедалі важливішим сегментом у глобальній економіці. Статистика демонструє, що темпи зростання світової торгівлі послугами випереджають темпи торгівлі товарами, підкреслюючи їхню зростаючу роль [52]. Це відображено на (рис. 3.3).

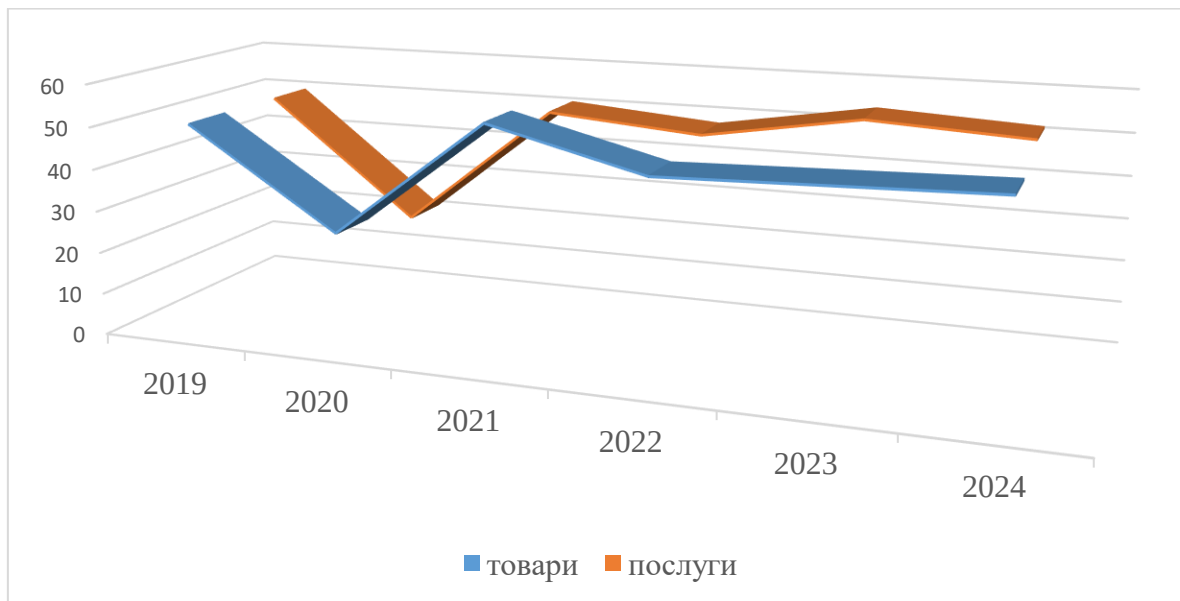

Рис. 3.3 Обсяг торгівлі товарами та послугами у світі, 2019-2025 рр., %

Джерело: складено автором за матеріалами [15]

Серед причин, які пояснюють швидше зростання торгівлі послугами порівняно з товарами, варто виділити один із ключових факторів: трансформацію послуг, які раніше здійснювалися в межах бартерних обмінів або складних систем взаєморозрахунків у домогосподарствах і громадах, у зовнішній комерційний формат.

Наприклад, у сучасному середовищі значною мірою зростає роль аутсорсингу, в рамках якого підприємства делегують зовнішнім компаніям завдання, що раніше виконувалися їх «витратоутворюючими» підрозділами. Наприклад, замість наймання штатного бухгалтера та виплати йому заробітної плати підприємство обирає співпрацю з зовнішньою бухгалтерською фірмою. Такий підхід зазвичай практикується для оптимізації витрат і посилення контролю над ними [53].

Особливістю сучасного суспільства є виникнення нових галузей у сфері послуг, які не мають аналогів у доіндустріальних або класичних індустріальних суспільствах. Як приклад можна навести індустрію розробки програмного забезпечення, яка стала ключовим елементом постіндустріальної економіки.

Також важливо відзначити явище, знане як «постіндустріальний перехід». Це поняття не здебільшого пояснює, а скоріше описує тенденцію прискореного зростання ролі сфери послуг у порівнянні з іншими секторами економіки.

Таким чином, міжнародна торгівля послугами чинить значний вплив на світову економіку, проявляючись у двох ключових аспектах: збільшенні частки послуг у міжнародних економічних процесах та зміні видів і способів їх надання [54].

Зростання інтенсивності обміну послугами відображає загальні тенденції глобальної економіки, спричинені технологічним прогресом та формуванням «нової економіки». Основними факторами цього процесу є потреба в комунікації, міжнародному переміщенні, обмін знаннями, нестача

внутрішнього потенціалу окремих країн (зокрема рекреаційного та інфраструктурного), а також активний рух капіталу і необхідність сервісного супроводу.

Відзначимо, що формування «нової економіки», яка зосереджена на знаннях і нематеріальних активах, нерозривно пов'язане з процесами глобалізації. Завдяки досягненням науки, техніки та розвитку інформаційних технологій глобалізація сприяє зростанню взаємозалежності економік, активному обміну капіталом і послугами. Це створює сприятливе середовище для розвитку «нової економіки» у світовому масштабі, відкриваючи нові можливості для конкурентоспроможності та інновацій.

На рис. 3.4 відображено основні аспекти «нової економіки».

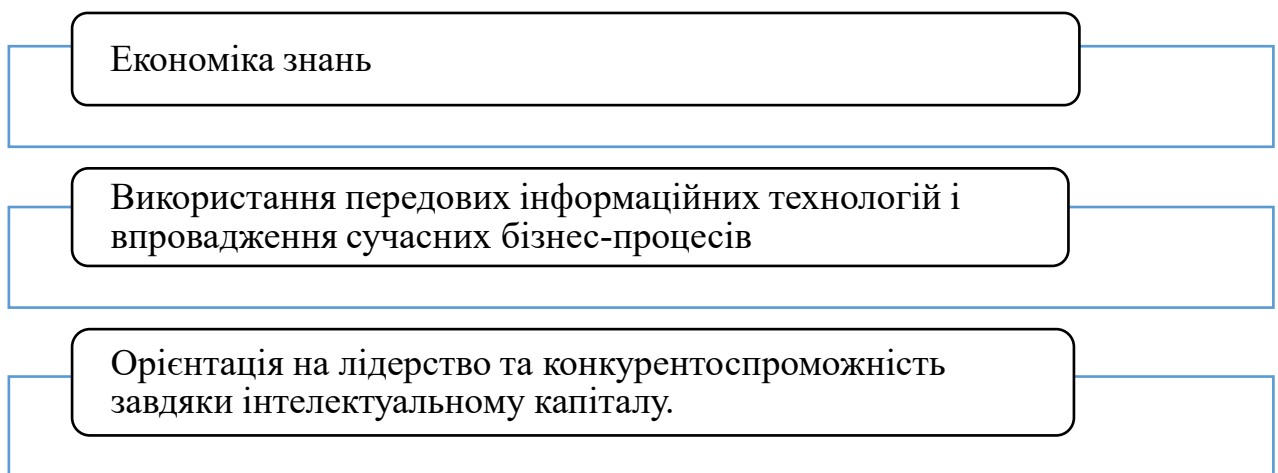

Рис. 3.4 Основні аспекти «нової економіки»

Джерело: складено автором за матеріалами [55]

Сьогодні простежується тісний взаємозв'язок між « новою економікою » і глобалізацією, що можна охарактеризувати через такі аспекти:

- інформаційна основа: обмін знаннями й інформацією, що прискорюється завдяки глобалізації, формує сприятливе середовище для розвитку економіки знань;

- поширення інновацій: інформаційні технології і цифрова комунікація, як невід'ємні елементи глобалізації, забезпечують швидке впровадження і розповсюдження інноваційних продуктів та послуг;
- конкурентоспроможність: міжнародна конкуренція, яку стимулює глобалізація, мотивує компанії постійно вдосконалюватися, застосовувати новітні технології та залишатися попереду в «новій економіці»;
- міжнародна інтеграція: взаємозалежність економік створює глобальний ринок для обміну знаннями та послугами, які стають головними факторами конкурентних переваг.

Таким чином, незважаючи на недоліки та проблеми, глобалізаційні процеси продовжать визначати стан і структуру товарних ринків, а також на формування світової економічної системи.

Висновки до третього розділу

Враховуючи викладене в даному розділі можна зробити такі висновки.

1. Глобалізація є об'єктивним явищем, що закономірно впливає з сучасних тенденцій розвитку світу. Вона ґрунтується на таких ключових аспектах: революційному прогресі у сфері інформаційних технологій, основах ліберальної демократії, пануванні транснаціонального капіталу, який визначає характер міжнародних економічних відносин, всебічній взаємозалежності та тісному взаємозв'язку між усіма компонентами світової економіки. Глобалізація на рівні держави визначає ступінь інтеграції національної економіки у світову економічну систему, а також характер взаємодії з іншими країнами. Вона проявляється через активний обмін товарами, послугами, капіталом, знаннями та впровадження спільних економічних стандартів і механізмів регулювання діяльності. Розрахунок рівня інтеграції деяких світових країн до глобальної економічної системи у 2020 р. та 2024 р. показав, що за цей період у значної кількості країн відбулося скорочення рівня інтеграції.

2. Незважаючи на недоліки глобалізація буде формувати світову економічну політику й надалі. Так, сьогодні світовий ринок послуг переважає ринок товар та охоплює багатий спектр різноманітних сфер, що забезпечують надання послуг на міжнародному рівні. Аналізуючи тенденції міжнародної торгівлі у контексті глобалізації, важливо відзначити, що обсяги торгівлі послугами тісно пов'язані з загальною динамікою зовнішньої торгівлі. Це особливо помітно в умовах сучасної невизначеності, спричиненої фінансовою нестабільністю, наслідками пандемії COVID-19 та військовим конфліктом із Російською Федерацією. Сучасний стан міжнародної торгівлі послугами демонструє активний розвиток цього сектора як ключового елементу світової економіки. У багатьох країнах сфера послуг займає провідну роль і стає дедалі більш ваговою складовою їхнього економічного розвитку. Послуги забезпечують довгострокове економічне зростання, причому для деяких країн їх важливість навіть переважає роль промисловості. Розширення глобального ринку послуг зумовлене такими факторами, як дематеріалізація виробничих процесів, підвищення значення інтелектуальної праці, активною цифровізацією економічних відносин. Ці зміни сприяють зростанню попиту на різноманітні види послуг у міжнародному масштабі та формуванню «нової економіки».

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження було виконано всі поставлені завдання та досягнуто мети.

1. Глобалізація є об'єктивним і всеохоплюючим процесом, що поступово стирає кордони у різних сферах суспільного життя. Вона виникла як наслідок прагнення людства до максимально ефективного використання своїх продуктивних сил. Перші ознаки глобалізації стали очевидними у формуванні світового співтовариства як відкритої та інтегрованої системи глобальних зв'язків і взаємозалежностей, особливо в таких аспектах, як інформаційно-технологічний, фінансово-економічний, суспільно-політичний та соціально-культурний. Активна фаза цього процесу почала набирати обертів в 70–80-х роках XX століття під впливом комплексу об'єктивних і суб'єктивних факторів, які охопили майже всі сфери людської діяльності. Для якісного аналізу наслідків глобалізації й побудови причинно-наслідкових зв'язків передумови цього процесу умовно поділяють на чотири взаємопов'язані блоки: науково-технологічні, соціально-економічні, політико-ідеологічні та культурні. Такий підхід дозволяє глибше дослідити позицію кожної країни у глобалізованому світі. Держави, які активно сприяють розвитку глобалізації, найчастіше отримують від цього процесу максимальні переваги та нерідко спрямовують його у вигідному для себе напрямку.

2. У сучасному світі ключовою характеристикою виступають ускладнення міжнародних економічних зв'язків, стрімкий розвиток науково-технологічних інновацій та активізація процесів глобалізації, що впливають на господарське життя суспільства, в тому числі й міжнародну торгівлю. Ці тенденції визначають початок так званої «епохи біфуркацій», коли глибинні структурні зміни охоплюють економіку практично всіх країн, водночас створюючи нові можливості для зростання і породжуючи безпрецедентні загрози та ризики для їхнього подальшого розвитку. Процеси глобалізації

суттєво трансформують міжнародну торгівлю, спричиняючи зростання взаємозалежності між державами та розширення обсягів переміщення товарів і послуг через кордони. Відбувається формування нових торговельних потоків і зміна їх структури: зменшується частка сировинних ресурсів, а натомість зростає доля високотехнологічної продукції. Глобалізація стимулює лібералізацію торгівлі, активізує укладання регіональних торгових домовленостей та сприяє утворенню міжнародних інституцій, які відіграють ключову роль у регулюванні цих процесів. Також глобальні зміни в економічній діяльності, особливо в торгівлі, суттєво трансформують як якісні, так і кількісні характеристики інституційного середовища світової економіки, модифікують взаємозв'язки та залежності між міжнародними організаціями.

3. Методика аналізу стану глобалізаційних процесів охоплює оцінку їхньої динаміки та впливу на економічні, соціальні й культурні аспекти життя суспільства. У межах цього підходу вивчаються як кількісні, так і якісні показники, зокрема рівень інтеграції національних економік у світовий простір, активність міжнародної торгівлі й інвестування, ступінь технологічного розвитку та поширення культурних тенденцій. Особливу увагу приділяють аналізу позитивних і негативних наслідків глобалізації для різних регіонів і секторів економіки. Задля отримання всебічної картини використовуються міжнародні індекси, статистичні дані та прогностичні моделі, які дають змогу оцінити зміни й розробити рекомендації для оптимізації впливу глобалізаційних процесів.

4. Глобалізація характеризується багатогранним та складним впливом на динаміку світової економіки. Водночас вона представляє не лише фактор розвитку сучасного суспільства, але й виклик, що потребує урахування різноманітних аспектів - економічних, соціальних і культурних - у масштабі всього світу. Інтенсивний розвиток глобалізації демонструє формування нової якості світогосподарських зв'язків, що проявляється у зростаючій

взаємозалежності та взаємодії між усіма аспектами і складовими міжнародних відносин, такими як економіка, політика, право, культура, екологія, релігія тощо. Якщо на ранніх етапах інтернаціоналізації акцент здебільшого робився на економічних аспектах, то сьогодні все більше уваги приділяється значенню інших чинників, включаючи політичні, культурні, правові, екологічні та релігійні елементи.

5. Глобалізація суттєво змінює характер світової торгівлі, сприяючи її стрімкому зростанню, лібералізації торговельних режимів, посиленню ролі транснаціональних корпорацій, появі інноваційних форматів та складнішій структурі товарних потоків. Вона стимулює спеціалізацію країн у виробництві певних товарів і послуг, що підвищує конкуренцію та прискорює впровадження технологічних нововведень. Водночас політика продовжує демонструвати значний вплив на міжнародну торгівлю, встановлюючи правила, регулювання та створюючи умови для переміщення товарів, послуг і капіталу через державні кордони. Країни формують власні стратегічні підходи до зовнішньої торгівлі, які включають запровадження мит, квот чи укладання угод про вільну торгівлю. Усе це безпосередньо впливає на рівень конкурентоспроможності та масштаб зовнішньоекономічної активності. До того ж сучасні тенденції у світовій торгівлі акцентують увагу на екологічному аспекті виробничих процесів. Це стимулює держави впроваджувати інноваційні підходи відповідно до вимог «зеленої» трансформації глобальної економіки, розробляючи ефективні рішення в цій сфері.

6. На світових товарних ринках останні зміни в глобальній торговельній політиці висунули перед економістами низку нових викликів. Адже поточна ситуація вирізняється своєю унікальністю, адже події такого масштабу та специфіки не мають прецедентів у новітній історії. Більшість доступної статистики охоплює періоди, що передували впровадженню нових ініціатив, що суттєво утруднює аналіз сучасних умов. Головні глобальні

тенденції, такі як поширення штучного інтелекту, автоматизація процесів і розвиток інтернету речей, активно впливають на економічний ландшафт, спричиняючи значні зміни в структурі цифрової економіки. Цифровізація стала закономірним і необхідним етапом, що вимагає докорінної модернізації традиційних підходів до функціонування економічних систем. Темпи впровадження цифрових технологій невідмінно зростають завдяки можливостям ефективної обробки великих обсягів даних та їх аналізу. Ці процеси орієнтовані на підвищення соціально-економічних показників, стимулювання інноваційного розвитку та покращення продуктивності праці в контексті глобалізації. Різноманітні цифрові платформи стають ключовим інструментом для спрощення бізнес-процесів, розширення мереж співпраці та оптимізації обміну інформацією. Внаслідок цього цифрова трансформація активно охоплює різні сектори економіки, відкриваючи нові можливості для створення високоякісних товарів і послуг з водночас більш раціональним використанням ресурсів.

7. Глобалізація представляє собою об'єктивний процес, який природно виникає внаслідок сучасних тенденцій світового розвитку. Вона опирається на ключові аспекти, такі як стрімкий прогрес інформаційних технологій, принципи ліберальної демократії, домінування транснаціонального капіталу, що впливає на характер міжнародних економічних відносин, а також всебічну взаємозалежність і тісний взаємозв'язок між елементами глобальної економіки. На рівні держави глобалізація визначає ступінь інтеграції національної економіки у світову систему, а також характер співпраці з іншими країнами. Вона проявляється через активний обмін товарами, послугами, капіталом і знаннями, впровадження спільних економічних стандартів та механізмів регулювання діяльності. Дослідження рівня інтеграції країн світу до глобальної економічної системи у 2020 та 2024 роках показало, що за цей період у багатьох державах спостерігалось зниження рівня інтеграції.

8. У сучасних умовах глобалізації світової економіки соціально-економічний розвиток окремих країн значною мірою залежить від активності їх зовнішньоекономічного сектора. Міжнародні обсяги торгівлі товарами і послугами невпинно зростають, а рух капіталів і фінансових ресурсів набуває дедалі більшого темпу. Особливістю поточного етапу розвитку світового ринку є формування «нової економіки, викликане швидким зростанням торгівлі послугами, що спричиняється стрімким технологічним прогресом, підвищенням ролі інтелектуальної праці та активною інформатизацією суспільних і виробничих процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Крисенко К. А. Глобалізація та її наслідки для економіки країн світу. URL: <https://goo.su/8gtp>
2. Максименко Я., Кропива В. Глобалізація як тенденція розвитку сучасної світової економіки. Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки). 2021. Вип. 4. С. 49-53. URL: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2020.4.49>
3. Блок Н. Вплив глобалізаційних процесів на зовнішню міграцію населення України. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2020. Т. 7, № 2, 2020. С. 141-145
4. Вживання терміну «глобалізація» у літературі. URL: https://books.google.com/ngrams/graph?content=globalization&year_start=1930&year_end=2014&corpus=15&smoothing=3&share=&direct_url=t1%3B%2Cglobalization%3B%2Cc0
5. Ткач Д., Білокур, Г. Вплив глобалізації на розвиток міжнародних соціально-економічних процесів. Вчені записки Університету «КРОК». 2022. Вип. 4(68). С. 28–35. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-68-28-35>
6. Антипенко І. В. Глобалізація як чинник ризикогенезу: проблема концептуалізації. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 3. С. 63–67.
7. Глобалізація та локалізація: діалектика взаємодії у сучасному світі / Я. Верменич // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки: міжвід. зб. наук. пр. 2021. Вип. 30. С. 207-224
8. Скворець В. О., Бірюкова Т. Ф. Глобалізація: соціологічний аналіз : навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Соціологія» освітньо-професійної програми «Соціологія». Запоріжжя : ЗНУ, 2024. 142 с.
9. Антипенко Н., Почерніна Н., Васильківський Д. Глобалізація та її вплив на міжнародні економічні відносини. Економіка та суспільство. 2024. Вип. 59. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-2>
10. Бевз Т. Вплив глобалізації на утвердження національної ідентичності в умовах війни: виклики і загрози. Українознавство. 2022. № 3 (84). С. 8–26. URL: [https://doi.org/10.30840/2413-7065.3\(84\).2022.263588](https://doi.org/10.30840/2413-7065.3(84).2022.263588)
11. Ahmedov I. The impact of digital economy on international trade. European Journal of Business and Management Research. 2020. Vol. 5. No. 4. URL: <https://www.ejbmr.org/index.php/ejbmr/article/view/389>

12. Wang Z., Sun Z. From globalization to regionalization: The United States, China, and the post-Covid-19 world economic order. *Journal of Chinese Political Science*. 2021. Vol. 26. P. 69–87. URL: <https://doi.org/10.1007/s11366-020-09706-3>
13. Онишко С., Белін В. Актуалізація і динаміка розвитку деглобалізаційних процесів та їх впливу на формування економічної політики. *Збірник наукових праць Державного податкового університету*. 2022. № 2. С. 66–80. URL: <https://ojs.dpu.edu.ua/index.php/dpujournal/article/view/12/12>
14. Orhan E. The effects of the Russia-Ukraine war on global trade. *Journal of International Trade, Logistics and Law*. 2022. Vol. 8. No. 1. P. 141–146. URL: <http://jital.org/index.php/jital/article/view/277/0>
15. Global Trade Outlook and Statistics. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/trade_outlook25_e.pdf
16. Olivie I., Gracia, M. Is this the end of globalization (as we know it)?. *Globalizations*. 2020. Vol. 17. No. 6. P. 990-1007. URL: <https://doi.org/10.1080/14747731.2020.1716923>
17. Flew T. Globalization, neo-globalization and post-globalization: The challenge of populism and the return of the national. *Global Media and Communication*. 2020. Vol. 16. No. 1. P. 19-39. URL: <https://doi.org/10.1177/1742766519900329>
18. Kornprobst M., Paul T. V. Globalization, deglobalization and the liberal international order. *International Affairs*. 2021. Vol. 97. No. 5. P. 1305-1316. DOI: <https://doi.org/10.1093/ia/iiaab120>
19. Keohane R. O., Nye J. S. Globalization: What's new? What's not?(And so what?). *Making policy happen*. London: Routledge, 2020. P. 105-113. URL: <https://doi.org/10.4324/9781003060697>
20. Томашук І. В., Томчук О. Ф., Гиренко Ю. В. Розвиток міжнародних економічних відносин в умовах глобалізації. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2021. № 2 (56). С. 197–212. URL: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2021-2-14>
21. KOF Globalisation Index. KOF Swiss Economic Institute. URL: <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>
22. New WTO report on G20 shows restraint in new pandemic-related trade restrictions. World Trade Organization. URL: https://www.wto.org/english/news_e/news21_e/trdev_28oct21
23. Печко В. С. Глобалізаційні феномени економічного простору: переваги та недоліки. *Eurasian scientific discussions : the 8th International scientific and practical conference (Barcelona, Spain, August 29-31, 2022)*. Barcelona, Spain : Barca Academy

Publishing, 2022. P. 261-265. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/08/EURASIAN-SCIENTIFIC-DISCUSSIONS-29-31.08.22.pdf#page=261>

24. Федішин І., Погайдак Р. Глобалізація як концепт і історичне явище: еволюція терміну та його сучасне трактування. Соціально-економічні проблеми і держава. 2025. Вип. 1 (32). С. 146-156. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2025/25fibimi.pdf>

25. Бондар В. Глобальна конкуренція як вирішальний фактор активізації інноваційної діяльності підприємства. Економіка сьогодення: планування, управління та аналіз: 27.11.2021. / ГО «Львівська економічна фундація». Львів: ЛЕФ, 2021. С. 34-37.

26. Бондар В. Вплив експортного потенціалу в умовах кризи зед, фінансово-економічних ризиків та глобалізації. Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах, 01-02.06.2022. Т. : ФОП Паляниця В.А., 2022. С. 8-10.

27. Панкратова О. М. Глобалізація як об'єктивний процес розвитку міжнародного бізнесу. Economic security: state, cluster, enterprise. 2020. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-018-6-2>

28. Кухарик В. В. Сучасні тенденції розвитку міжнародної інвестиційної діяльності ТНК. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2020. 3 (23). С. 32-43.

29. 30 років Незалежності: здобутки та перспективи розвитку маркетингу в Україні: монографія [Старостіна А.О., Дьоміна О.М., Телетов О.С., Бочко О.Ю. та ін.]; за заг. ред. А.О. Старостіної. Київ: Інтерсервіс, 2022. 339 с.

30. KOF Globalisation Index URL: <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>

31. Resilient and sustainable gvcs in turbulent times. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/gvc_dev_rep23_e.pdf

32. World Economic Outlook. URL: <https://www.imf.org/en/publications/weo>

33. ЮНКТАД. URL: <https://unctad.org/>

34. World Uncertainty Index URL: <https://worlduncertaintyindex.com/>

35. COT. URL: <https://www.wto.org/indexsp.htm>

36. Корнієнко О. П. Вплив глобальних цифрових процесів на світову економіку. Актуальні питання економічних наук. 2025. Вип. 8. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15383299>

37. «Цифрова трансформація економіки в умовах посилення глобальних ризиків і викликів» (2021). URL: <https://economy.in.ua>
38. Дикань В. Л., Обруч Г. В. Формування бізнес-моделі збалансованого розвитку підприємств в умовах цифровізації економіки. Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Економіка». 2021. Вип. 11 (22). URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal2/article/view/406/350>.
39. Critical Manufacturing: Making Industry 4.0 a reality. URL: <https://factoryandhandlingsolutions.co.uk/critical-manufacturing-making-industry-4-0-a-reality/>.
40. Дикань В. Л., Корінь М. В. Концепція впровадження цифрового реінжинірингу в діяльність промислових підприємств. Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Економіка». 2020. № 8 (16). URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal2/article/view/292/264>
41. Каличева Н.Є., Вакуленко Р.Г., Галушка А.С. Особливості та тенденції впровадження цифрових технологій в діяльність підприємств. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2024. № . С. 41-47
42. Дикань В. Л. Національна модель індустріального розвитку країни: організаційно-управлінський аспект Вісник економіки транспорту і промисловості. 2023. № 81-82. С. 11-34.
43. Олійник О. М., Бікулов Д. Т., Маркова С. В., Головань О. О., Маказан Є. В., Сухарева К. В. Світові ринки : навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності D3 «Менеджмент» освітньо-професійної програми «Менеджмент міжнародного менеджменту». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2025. 138 с.
44. Ranked: The World's 20 Largest Economies, by GDP (PPP). URL: <https://www.visualcapitalist.com/ranked-the-worlds-20-largest-economies-by-gdp-ppp/>
45. International trade Data insights. URL: <https://unctadstat.unctad.org/insights/theme/94>
46. Давиденко Г. Й. Теоретичний аспект впливу стандартів на міжнародну торгівлю. Інноваційна економіка. 2020. Вип. 9-10, С. 5-10. URL: <http://inneco.org/index.php/inneco.ua/article/view/327>.
47. Єріна І. В.. Міжнародна торгівля послугами: тенденції розвитку і структура українського ринку. Статистика та економіка, аналіз. 2021. Вип. 4. С. 39-44. URL: http://194.44.12.92:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/1082/39-44_4%272012%2859%29_I.Erina.pdf?sequence=1.

48. Григорова-Беренда Л. І., Шуба М. В. Теорія і практика зовнішньої торгівлі: навч. посіб. Харківський національний університет імені ВН Каразіна. Харків. 2019. 136 с.
49. Квач Я., Грималюк А. Еволюція міжнародної торгівлі. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2021. № 4. С.47-56
50. Єлісєєва О. А. Становлення та розвиток міжнародно-правового регулювання міжнародної торгівлі послугами. Актуальні питання публічного та приватного права. 2021. № 3. С. 218-224.
51. Шнурова І. Міжнародна економічна інтеграція на сучасному етапі розвитку. Міжнародний менеджмент, 2024. № 4. С. 23-28.
52. Румянцев А. П. Напрями розвитку світового ринку послуг в умовах глобалізації. Україна і світ: перспективи та стратегії розвитку: електронний збірник наукових праць. 2024. № 2. Вип. 7. С. 238-249.
53. Кононенко Л. В. Трансформування міжнародної торгівлі в умовах глобалізації і цифровізації економіки. Наука і техніка сьогодні. 2023. № 5 (5). С. 110-121.
54. Поляков М. В. Особливості розвитку міжнародного бізнесу в умовах становлення глобальної економіки знань. Економічний простір. 2021. № 121. С. 47-57.
55. Лемешко, М. (2022). Нова економіка як системоутворюючий фактор та драйвер розвитку екосистем бізнесу. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 46. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-35>
56. World Bank. Commodity Markets Outlook. April 2024. URL : <https://www.worldbank.org/en/research/commodity-markets-outlook>
57. World Bank. Commodity Markets Outlook. October 2024. URL : <https://www.worldbank.org/en/research/commodity-markets-outlook>
58. World Bank. Commodity Markets Outlook. April 2025. URL : <https://www.worldbank.org/en/research/commodity-markets-outlook>
59. World Bank. Commodity Markets Research. URL : <https://www.worldbank.org/en/research/commodity-markets>
60. WTO. World Trade Report 2024. URL : https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/wtr24_e.htm
61. WTO. World Trade Outlook 2025. URL : https://www.wto.org/english/news_e/pres25_e/pr950_e.htm
62. WTO. World Trade Statistics 2024. URL : https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2024_e.htm
63. UNCTAD. Trade and Development Report 2024. URL : <https://unctad.org/publications>

64. UNCTAD. Annual Report 2024. URL : <https://unctad.org/publications>
65. FAO. The State of Agricultural Commodity Markets 2024. URL : <https://www.fao.org/publications>
66. OECD. Risks and Resilience in Global Trade 2024. URL : <https://www.oecd.org/trade>
67. OECD. Global Value Chains – Policy Papers 2024. URL : <https://www.oecd.org/trade>
68. IMF. Geoeconomic Fragmentation and Global Trade 2024. URL : <https://www.imf.org/en/Publications>
69. Aizenman J. Commodity Markets and Geopolitical Shocks. URL : <https://papers.ssrn.com>
70. Biswas P., Jain P., Maitra D. Are shocks in the stock markets driven by commodity markets? URL : <https://www.sciencedirect.com/journal/journal-of-commodity-markets>
71. Naeem M.A. Tail risk spillover effects in commodity markets. URL : <https://www.sciencedirect.com/journal/journal-of-commodity-markets>
72. Günay S. Commodity Market Downturn: Systemic Risk and Spillovers. URL : <https://www.sciencedirect.com/journal/journal-of-commodity-markets>
73. Fan J.H. Commodity Price Bubbles: Evidence from China. URL : <https://www.sciencedirect.com/journal/journal-of-commodity-markets>
74. Jankensgård H. Hedging Horizon Decision in Commodity Trading. URL : <https://www.sciencedirect.com/journal/journal-of-commodity-markets>
75. Álvarez J. Geoeconomic Fragmentation and Commodity Markets. URL : <https://papers.ssrn.com>
76. Research Paper. The economic effects of geoeconomic fragmentation. URL : <https://www.econstor.eu>
77. MDPI. Commodities: Year 2024 Review. URL : <https://www.mdpi.com/journal/commodities>
78. Journal of Commodity Markets – thematic issue 2024. URL : <https://www.sciencedirect.com/journal/journal-of-commodity-markets>
79. Zhang T. Uncertainties and connectedness between energy, food and clean markets. URL : <https://arxiv.org>
80. Yang Y.-H. Connectedness of BRICS and grain markets. URL : <https://arxiv.org>
81. Ke Z. Tail Risk Alert in Commodity Markets. URL : <https://arxiv.org>
82. UNCTAD. Commodity Trading Regulation – Policy Brief 2024. URL : <https://unctad.org/publications>
83. FAO. Global Food Market Review 2024. URL : <https://www.fao.org/markets-and-trade>

84. OECD. International Trade Statistics 2024. URL : <https://www.oecd.org/trade>
85. Reuters. Global commodity market outlook 2025. URL : <https://www.reuters.com/markets>